

Aan de leden van de gemeenteraad
van Terschelling,
d.t.k.v. mevrouw J. Hofman,
postbus 14,
8880 AA WEST-TERSCHELLING.

ons kenmerk: B&R/10994
datum: 28 augustus 2014
uw kenmerk: **VERZONDEN 3 SEP 2014**
onderwerp: Stand van zaken exploitatieboring Tulip Oil

Geachte leden van de raad van de gemeente Terschelling,

Medio 2013 bent u op de hoogte gesteld van de globale plannen van Tulip Oil b.v. Sinds die tijd zijn er weinig ontwikkelingen geweest die een melding richting de raad noodzakelijk maakte.

Tulip Oil b.v. is voornemens gas te gaan winnen uit het gasveld Terschelling Noord. Hiertoe zijn medio vorig jaar de exploitatievergunningen op naam van Tulip Oil b.v. gezet door het Ministerie van Economische Zaken. Om te exploreren hoe het gasveld aangeboord kan worden is een MER-procedure noodzakelijk. Het totale vergunningenspoor wordt door het ministerie van EZ middels de Rijkscoördinatieregeling gecoördineerd.

Om u te informeren over de dit jaar te nemen stappen heeft Tulip Oil een aantal documenten opgesteld. Deze vindt u als bijlage bij deze brief.

Voorts stellen wij u voor om in september in een besloten raadsinformatieavond aan dit onderwerp te wijden.

Wij hopen u hiermee voorlopig voldoende te hebben ingelicht.

BNG
28.50.08.285
Burg. v. Heusdenweg 10A
8881 EB West-Terschelling
Postbus 14
8880 AA West-Terschelling
telefoon: 0562-446244
telefax: 0562-446299
www.terschelling.nl
K.v.K. 01177508 0000

Hoogachtend,
Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Terschelling,

H.M. de Jong,
secretaris/directeur

J.H. Bats,
burgemeester

Gemeente Terschelling
T.a.v. Het College van burgemeester en wethouders
Burg. van Heusdenweg 10a
8881 EB West-Terschelling

27 juni 2014

Geacht College,

Onder verwijzing naar de bespreking tussen een afvaardiging van uw College en Tulip Oil Netherlands B.V. op 17 juni jongstleden, zenden wij u bij deze, met name ook ter informatie aan de Raad:

1. een "Structuurvisie Terschelling-Noord" waarin onder meer de kern van de plannen van Tulip m.b.t. gasboring en -winning wordt uiteengezet en
2. het "Basisdocument Convenant", dat als inbreng zal worden gebruikt ten behoeve van nadere gesprekken met belanghebbenden over een mogelijk convenant rondom die gasboring en -winning.

Op 1 juli aanstaande zal in de vergadering van de "bevoegde gezagen" te Leeuwarden (in het kader van de Rijks Coördinatie Procedure) het concept van de "Startnotitie Mileueffectrapportage" nader worden besproken. Het leek ons gepast de Raad voorafgaande aan die bespreking op de hoogte te stellen van onze plannen door middel van de stukken onder 1. en 2. genoemd.

De "Startnotitie" zal volgens huidige planning midden augustus ter inzage worden gelegd. In dat verband zouden wij het op prijs stellen - zo mogelijk spoedig na terinzagelegging - nader met de Raad over dit stuk van gedachten te kunnen wisselen.

Met vriendelijke groet,

Tulip Oil Netherlands B.V.

Mr J.L. den Dulk

Tulip Oil en het gasveld Terschelling-Noord – 20 februari 2014

Wie is Tulip Oil ? (zie voor nadere details ook www.tulipoil.com)

Tulip Oil is een upstream (d.w.z. geen raffinage of verkoop aan de pomp) opsporings- en productiebedrijf dat zich toelegt op olie- en gaswinning in met name West-Europa. Het bedrijf werd in juli 2010 opgericht met als doel om nog niet ontwikkelde olie- en gasvelden te exploiteren. Daarnaast zal Tulip Oil zich bezighouden met oude olie/gas velden die nog steeds waarde kunnen hebben voor een bedrijf met een technisch hoog ontwikkeld en innovatief managementteam.

Tulip Oil werkt samen met Barclays Natural Resource Investments (BNRI), een onderdeel van Barclays Capital, de “investment banking”-divisie van Barclays Bank PLC.

Tulip is in Nederland houder (en operator) van de winningsvergunningen Donkerbroek, Donkerbroek-West, Akkrum-11, Marknesse en van de opsporingsvergunning Schagen, M10a/M11 en Terschelling-Noord. Offshore is Tulip operator van de blokken Q7/Q10a en non-operator in de blokken F6b en P14a. EBN B.V. heeft namens de Staat een 40% belang (kosten en opbrengsten) in al deze vergunningen.

Door Tulip uitgevoerde activiteiten sinds 2010 in Nederland (incl. offshore) zijn geweest:

- a. Opruimingsactiviteiten (2011) in offshore blok Q2a;
- b. Een succesvolle gasboring (2012) in Donkerbroek (Frl);
- c. Een succesvolle gasboring (2012) in Hemrik (Frl).

Inmiddels zijn ook in Duitsland (via dochtermaatschappij Rhein Petroleum GmbH) in 2013 twee boringen verricht.

1. Waarden van Tulip Oil

In alle operaties van Tulip gelden strenge regels, niet alleen voor haar eigen werknemers, maar ook voor de contractors m.b.t. gezondheid, veiligheid en milieu (“HSE”). Daaronder vallen ook de zeer strakke “Life Saving Rules”, regels die strikte nakoming eisen van veiligheidsnormen bij het uitvoeren van de feitelijke werkzaamheden.

Een belangrijke waarde is voor Tulip ook dat zij bij het uitvoeren van het in Nederland geldende “kleine velden beleid” rekening houdt met alle daarbij betrokken maatschappelijke belangen, in een sfeer van transparantie en overleg met alle betrokkenen.

2. Verkoop van de vergunningen door Ascent aan Tulip

Het aardgasveld Terschelling-Noord, past heel goed in Tulips strategie om al ontdekte velden tot ontwikkeling te brengen. Zodra Tulip merkte dat Ascent verkoopplannen

had heeft Tulip dan ook contact met Ascent opgenomen en zijn de vergunningen midden 2013 aan Tulip verkocht.

3. Aardgas

Bij de ontwikkeling van het aardgasveld Terschelling-Noord gaat het alleen om aardgas, niet (ook) om aardolie of schaliegas (dat zich in het voorkomen Terschelling-Noord overigens niet bevindt). Het aardgas in Terschelling-Noord bevat wel vrij veel CO₂; dit moet worden verwijderd voordat het gas kan worden ingekoppeld in het landelijke net, echter dat is technisch geen probleem.

4. Het ontwikkelingsplan van Tulip met betrekking tot Terschelling-Noord

Het ontwikkelingsplan moet nader worden uitgewerkt. Op dit moment liggen verschillende opties nog open.

5. Fasering van het ontwikkelingsplan, vergunningen, Startnotitie en de duur van de aardgasproductie uit Terschelling-Noord

Mede op basis van een inventarisatie van de benodigde vergunningen/toestemmingen en de doorlooptijden daarvan gaat Tulip vooralsnog uit van 1 exploratieboring in 2016 en feitelijke productie van aardgas (via dezelfde put) in 2017/2018. De verlening van die vergunningen valt overigens onder de Rijks Coördinatie Procedure.

Tulip Oil streeft er naar, eind mei/midden juni 2014 een "Startnotitie" m.b.t. het Terschelling-Noord project te kunnen publiceren.

Afhankelijk van de gewenste snelheid van de aardgasproductie is voor de infrastructuur van het project (aanwezigheid en benutting van productie-installatie en pijpleidingen) uit te gaan van een periode van minimaal 10 tot maximaal 20 jaar.

6. Mogelijke weerstand tegen het plan

- a. Het Terschelling-Noord gasveld ligt in de Noordzee en met de winning daaruit is decennia lang ervaring opgedaan. Leden van het management team van Tulip Oil zijn in vorige functies ook betrokken geweest bij de maatschappelijke dialoog rond winning van gas in de Waddenzee, waaruit o.a. het Waddenfonds is ontstaan. Die ervaring gaat over transparantie, overleg en wetenschappelijke onderbouwing op ieder onderwerp. Op basis daarvan verwacht Tulip dat in samenspraak met alle betrokkenen deze gaswinning maatschappelijk verantwoord ondernomen kan worden.
- b. Los daarvan is het voor Tulip Oil duidelijk, dat realisering van het plan niet direct door iedereen zal worden onderschreven. Tulip streeft er naar, bezwaren en kritieken in een duidelijke dialoog en in een professionele atmosfeer met alle betrokkenen te kunnen oppakken.

7. Werkgelegenheid op Terschelling

De werkzaamheden voor het project zullen in hoge mate worden uitgevoerd door gespecialiseerde aannemers die uit heel Europa afkomstig zijn. Effecten op de werkgelegenheid op Terschelling zullen er niettemin zeker zijn, maar zijn op dit moment moeilijk te kwantificeren: die effecten zijn in belangrijke mate afhankelijk van het uiteindelijk gekozen ontwikkelingsplan.

8. Bodemtrillingen ten gevolge van boringen en gasproductie

Voor zover Tulip Oil bekend zijn er geen bodemtrillingen (aardbevingen) opgetreden die konden worden toegeschreven aan offshore gaswinning (de trillingen die in 2013 optraden bij Castricum en Ameland worden nog door het KNMI onderzocht). Het grootste deel van Terschelling Noord ligt onder de Noordzee. Op basis daarvan gaat Tulip Oil er van uit dat de kans op bodemtrilling op Terschelling ten gevolge van boring in/productie uit het gasveld Terschelling-Noord verwaarloosbaar klein is.

9. Bodemdaling ten gevolge van de boringen en de gasproductie

Bodemdaling is in de Noordzee de afgelopen 40 jaar geen punt van zorg geweest, omdat het zandtransport en de dynamiek voor compensatie zorgen. Veranderingen in de bodem door gaswinning waren ook niet meetbaar. Er zullen niettemin morfologische studies en metingen worden verricht.

Basisdocument convenant Terschelling Noord

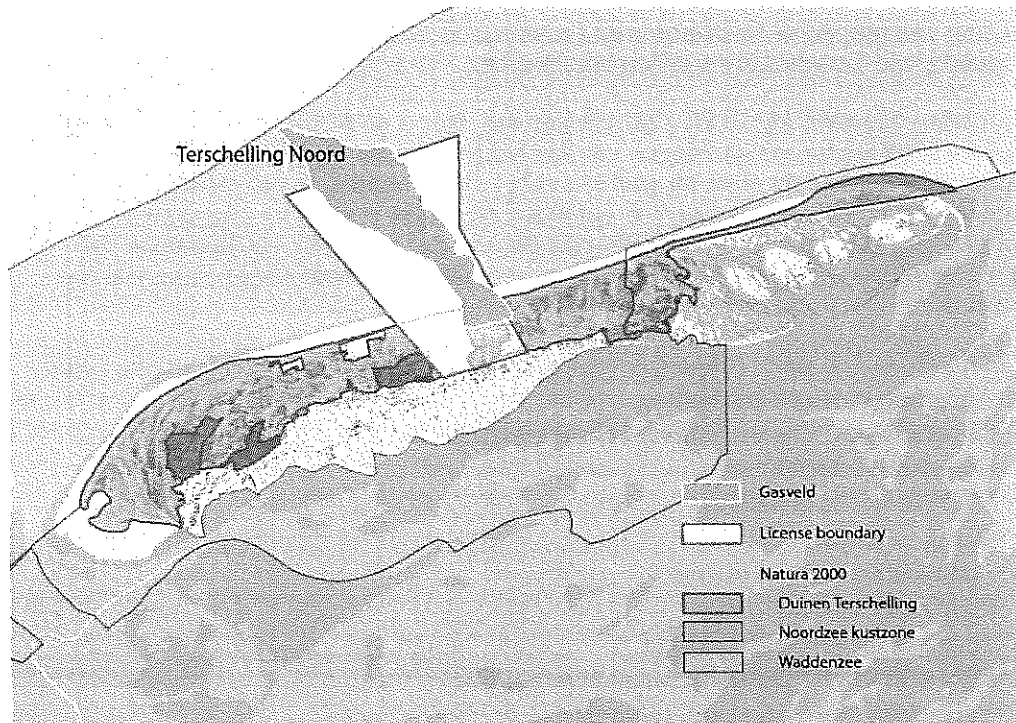
Conceptversie 2, 08-06-2014

Inleiding

In de jaren '90 werd, na een proefboring van de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM), duidelijk dat in de diepe ondergrond onder en ten noorden van Terschelling een gasveld ligt. Dit gasveld bevat naar verwachting 2-5 miljard kubieke meter winbaar gas. Het is een relatief klein veld. Ter vergelijking: Nederland produceert in totaal jaarlijks ongeveer 80 miljard kubieke meter aardgas, waarvan in eigen land ca. 40 miljard kubieke meter wordt verbruikt.

De vraag is in hoeverre het mogelijk is om dit aardgas op een zowel ecologisch en maatschappelijk verantwoorde alsook economisch haalbare manier te winnen.

Tulip Oil, een Nederlands olie- en gasbedrijf, wil deze mogelijkheid de komende tijd graag gaan onderzoeken door middel van boringen. Als uit deze boringen zou blijken dat een economisch winbare hoeveelheid aardgas aanwezig is, die ook nog eens op een ecologisch en maatschappelijk verantwoorde wijze gewonnen kan worden, is Tulip Oil van plan het gas te gaan winnen en vervolgens te transporteren naar het landelijke gasnet. Mocht uit de boringen blijken dat het economisch geen haalbare kaart is, dan wordt de put afgedicht en stopt het project.

Figuur 1: Gasveld Terschelling-Noord en Natura 2000-gebieden rondom Terschelling

Draagvlak

Omdat het project nogal wat implicaties heeft, wil Tulip Oil het hele traject, zeker met het oog op de kwetsbare natuur van Terschelling en de omgeving, zo transparant en verantwoord mogelijk doorlopen. Dat betekent dat vanaf het eerste begin de eilander bevolking zo goed mogelijk wordt geïnformeerd en bij het project wordt betrokken. Tulip Oil heeft dan ook een aantal partijen gevraagd om het traject te begeleiden. Zo bereidt ingenieursbureau Royal Haskoning DHV momenteel de milieueffectrapportage (m.e.r.) voor, brengt het Wageningse onderzoeksinstituut Alterra ecologische kennis in en onderzoekt adviesbureau IMSA of er voldoende maatschappelijk draagvlak voor de gaswinning is. Ook kijkt IMSA naar wat mogelijke randvoorwaarden zijn voor eilanders en landelijke partijen, zoals Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer, om akkoord te gaan met de gaswinning.

In augustus 2014 wordt, naar verwacht, de Mededeling Voornemen m.e.r. gepubliceerd. Met deze Mededeling wordt de milieueffectrapportage-procedure (m.e.r.) officieel gestart en aan het publiek kenbaar gemaakt. De Mededeling Voornemen m.e.r. bevat de voorlopige agenda voor het op te stellen milieueffectrapport (MER) en beschrijft het hoe, het waar en het waarom van de geplande gaswinning. In het MER zullen verschillende alternatieven worden onderzocht.

Convenant

Parallel aan het m.e.r.-traject werkt IMSA op verzoek van Tulip Oil aan de totstandkoming van een convenant met de betrokken lokale en landelijke partijen. Dit convenant wordt een overeenkomst tussen de verschillende partijen en Tulip Oil waarin de randvoorwaarden van de gaswinning, de te nemen maatregelen ter adressering van mogelijke knelpunten en issues, en investeringen in duurzame ontwikkeling van Terschelling worden beschreven.

De gesprekken hierover zijn in mei 2014 begonnen. Het is de bedoeling het convenant te ondertekenen bij het ter inzage leggen van het MER, hetgeen gepland staat voor eind 2014. Uiteraard moeten de eilander partijen zich kunnen vinden in het convenant. Centraal in het convenant staan een zo optimaal mogelijke manier van de gaswinning, met zo min mogelijke gevolgen voor de ecologie van de omgeving, en daarnaast, ter compensatie, investeringen in het culturele, economische en maatschappelijke vlak op Terschelling.

Vanaf mei 2014 zullen gesprekken gevoerd worden met diverse eilander partijen, zoals:

- Agrarisch Belang Terschelling
- Cultuurhistorische vereniging Schylge Myn Lântse
- Gemeente Terschelling
- LTO Noord Terschelling
- Oerol
- Platform Duurzaam Eiland
- Provincie Fryslân
- Stichting Ons Schellingerland
- TOV (Terschellinger Ondernemersvereniging)
- Vereniging Recreatie Ondernemers
- VVV

Landelijke convenantpartners zijn o.a.:

- Rijkswaterstaat
- Staatsbosbeheer
- Vogelbescherming
- Waddenvereniging
- Wetterskip Fryslân

Aandachtspunten

In de aanloop naar het MER en het convenant heeft IMSA een aantal mogelijke aandachtspunten en win-win mogelijkheden reeds in kaart gebracht via gesprekken met eilanders, een informele eilander klankbordgroep, onafhankelijke deskundigen en landelijke belanghebbenden.

Uit deze gesprekken is gebleken dat er diverse punten van zorg zijn. Deze hebben vooral betrekking op de volgende onderwerpen:

- *Landschap en kernkwaliteiten eiland:*
Aantasting rust, ruimte, uitzicht, authenticiteit, toerisme, natuur, zichtbaarheid, sociale en landschappelijke inpassing, geluidhinder, vervuiling, klimaatverandering door CO₂-uitstoot gewonnen aardgas, luchtkwaliteit.
- *Aantasting bodem, ondergrond en kustverdediging:*
Bodemdaling, aardbevingen, zandhonger, Stuifdijk, zeespiegelstijging.
- *Cumulatie:*
Optelling van negatieve effecten met die van gelijktijdige andere (geplande) projecten, zoals gaswinning Ameland en Schiermonnikoog, windparken op zee.
- *Veiligheid:*
Voor bewoners, scheepvaart en militaire oefeningen. Risico's op eventuele calamiteiten.
- *Visserij:*
Verlies visgronden, storen migratieroutes, kuitschieten en voedingsgebieden, vervuiling water en vissen.
- *Gebrek aan inspraak in de plannen:*
Onvoldoende helderheid over modellen en nieuwe inzichten, onvoldoende inspanningen voor eiland en milieu, afhankelijkheid van (partijen op) de wal.
- *Landelijke gasdiscussie:*
Op de achtergrond speelt mee de discussie over de kans op aardbevingen in met name Groningen, het winnen van schaliegas en de rol van gas in de transitie naar duurzame energie.

Tulip Oil deelt deze zorgen, zij wil hier dan ook al vanaf het begin rekening mee houden, bijvoorbeeld door het onderzoeken van alternatieve manieren waarop de gaswinning plaats kan vinden zodat het milieu zoveel mogelijk wordt ontzien en de risico's op bijvoorbeeld bodemdaling en aardbevingen, zo klein mogelijk zijn.

Daar komt bij dat de genoemde aandachtspunten ook zijn meegenomen als onderwerpen binnen het beoordelingskader van het MER. Ook zal over alle punten van zorg die tijdens het proces worden genoemd terugkoppeling naar het eiland plaatsvinden. Tulip Oil wil het hele traject zo zorgvuldig en transparant mogelijk doorlopen.

Win-win mogelijkheden

Tegelijkertijd zijn in de gesprekken vele win-win mogelijkheden naar voren gebracht. De rode draad hierin is dat vanuit de opbrengsten van de gaswinning investeringen gedaan kunnen worden in de duurzame ontwikkeling van Terschelling. De ideeën vallen globaal in de volgende categorieën uiteen:

- Natuurherstel en -ontwikkeling
- Landschap en toerisme
- Infrastructuur en kustbeheer
- Cultuur
- Bejaarden- en gezondheidszorg
- Duurzaamheid en duurzame energie
- Economische ontwikkeling.

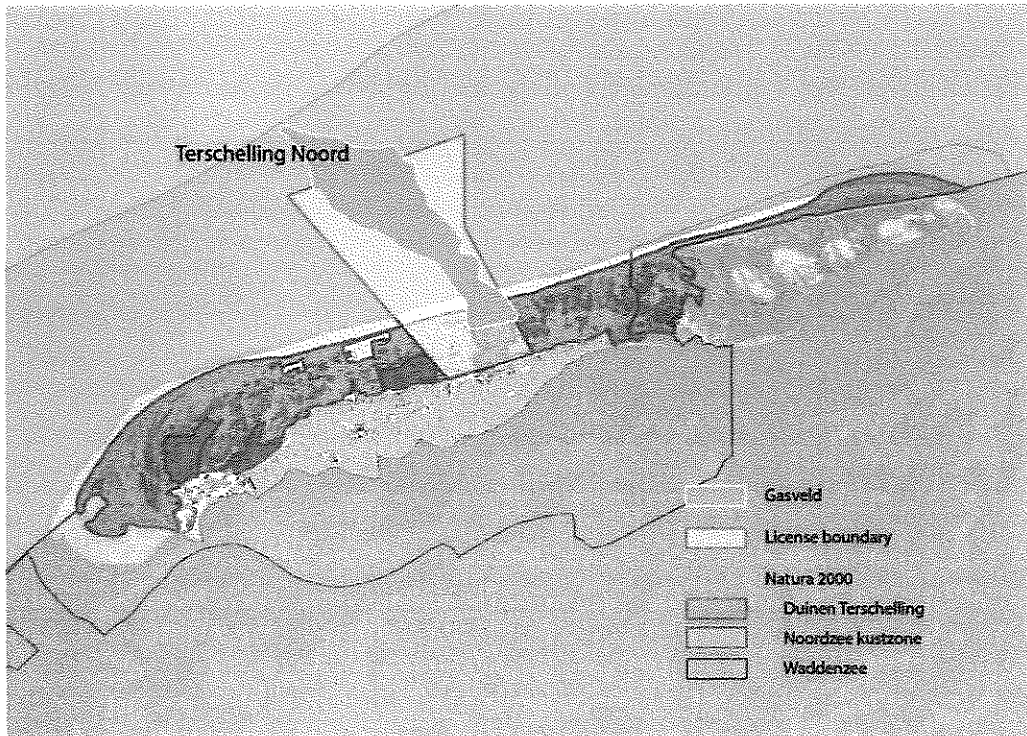
De lijst bevat zowel ideeën van eilanders als van natuur- en milieuorganisaties en externe deskundigen. De lijst kan, indien gewenst, uitgebreid worden met andere onderwerpen waarover gesproken dient te worden. Over alle zorgpunten die tijdens het proces worden genoemd zal terugkoppeling plaatsvinden.

Gesprekken met de convenantpartijen

In de gesprekken met de diverse beoogde lokale en nationale convenantpartijen wil IMSA graag de volgende onderwerpen bespreken:

- Reactie op stand van zaken en mening over voorgestelde aanpak
- Aandachtspunten, zorgen en verwachtingen
- Win-win: wensen en thema's voor investeringen in duurzame ontwikkeling
- Inhoud convenant:
  - randvoorwaarden voor deelname
  - structuur
  - afbakening
  - fondsvorming
  - clausules
  - bestuurlijke organisatie
  - ideeën over optimalisatie van ontwerp en uitvoering.

Op dit moment worden verschillende partijen benaderd en voor een eerste verkennend gesprek uitgenodigd. Dit basisdocument dient als inputpaper voor deze gesprekken. Aan de hand van de uitkomsten van de gesprekken zal IMSA een concept-convenanttekst opstellen. Deze tekst wordt dan vervolgens weer met de verschillende partijen besproken. De uiteindelijke versie van het convenant staat voor eind 2014 gepland.

Startnotitie m.e.r. Evaluatieboring Terschelling-Noord

Tulip Oil

14 juni 2014

Concept Rapport

BC7963

Rijksoverheid

INHOUDSOPGAVE

	Blz.	
1	INLEIDING	1
1.1	Voornemen	1
1.2	Aanleiding	2
1.3	Startnotitie m.e.r.	2
1.4	Rijkscoördinatierегeling	3
1.5	Betrokken partijen	3
1.6	Leeswijzer	4
2	PROJECT OP HOOFDLIJNEN	5
2.1	Voorgenomen activiteit (evaluatieboring)	5
2.2	Aanleg	5
2.3	Boren	6
2.4	Productietesten	7
2.5	Afsluiting	7
2.6	Mogelijkheden voor vervolproces (winning)	8
3	ALTERNATIEVEN	9
3.1	On-shore alternatieven	9
3.2	Offshore alternatieven	10
3.3	Voorkeursalternatief	11
4	BREDE DIALOOG	12
4.1	Doelen	12
4.2	Vooroverleg	12
4.3	Vervolg dialoog tijdens opstellen MER	13
4.4	Communicatieve-informatieve activiteiten	13
4.5	Convenant	14
5	BESTAANDE SITUATIE EN EFFECTEN OP HET MILIEU	15
5.1	Bestaande situatie en autonome ontwikkeling	15
5.2	Visie op duurzame ontwikkeling	15
5.3	Beoordelingskader	16
5.4	Diepe ondergrond	17
5.5	Mogelijke effecten op het milieu	17
5.6	Incidentele gebeurtenissen	20
5.7	Doorkijk naar effecten vervolproces (winning)	20
6	PROCEDURES EN BESLUITEN	22
6.1	M.e.r.-(beoordelings)plicht	22
6.2	Rijkscoördinatierегeling	22
6.3	Te nemen besluiten	23
6.4	Te volgen procedures	24
6.5	Vervolproces	25
6.6	Communicatie	27

7	OVERIGE HOOFDSTUKKEN MER	28
	BEGRIPPEN EN AFKORTINGEN	29
	BRONNEN	32

1 INLEIDING

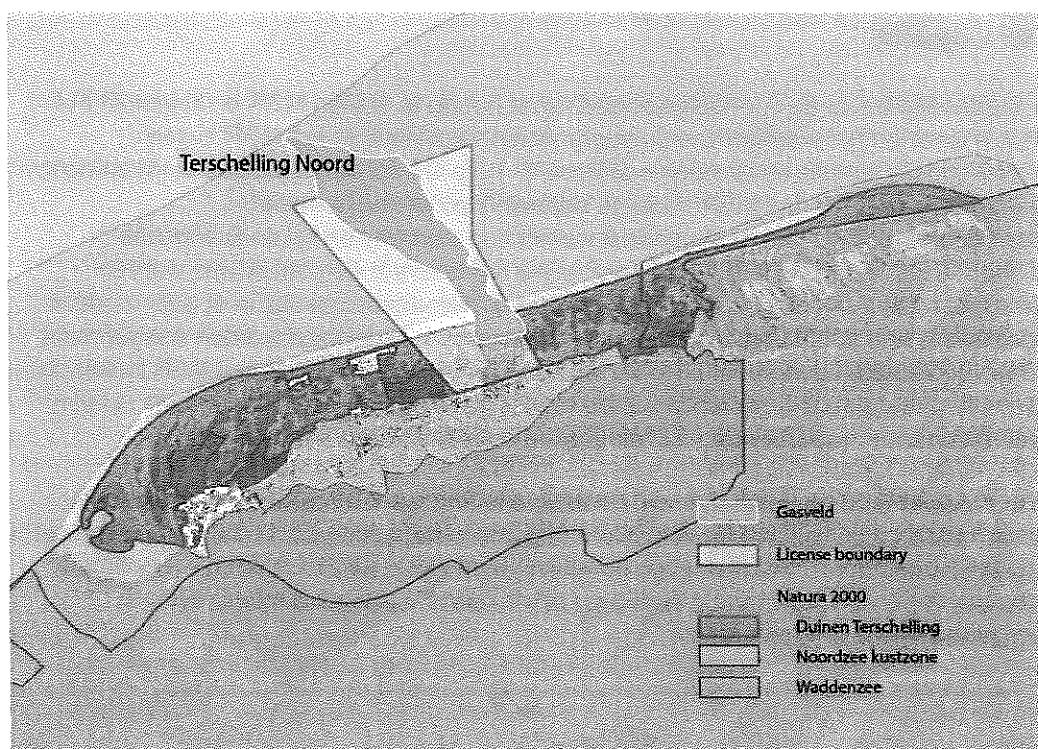
Voor u ligt de Startnotitie m.e.r. Evaluatieboring Terschelling-Noord.

In dit hoofdstuk zijn achtereenvolgens het voornemen (paragraaf 1.1), de aanleiding van het project (paragraaf 1.2) en de mededeling van het voornemen om de m.e.r.-procedure te doorlopen (paragraaf 1.3) beschreven. Vervolgens wordt kort ingegaan op de Rijkscoördinatieregeling waaronder dit project wordt uitgevoerd (paragraaf 1.4), de betrokken partijen (paragraaf 1.5) en de opbouw van deze Startnotitie (paragraaf 1.6).

1.1 Voornemen

Tulip Oil heeft recent vergunningen verworven voor het opsporen van aardgas uit de diepe ondergrond onder en ten noorden van Terschelling. In de jaren '90 heeft de Nederlandse Aardoliemaatschappij (NAM) in dit gebied een proefboring uitgevoerd. De proefboring van de NAM heeft aangetoond dat er een gasveld in de diepe ondergrond onder en ten noorden van Terschelling ligt.

Het is nog niet duidelijk hoeveel aardgas er met de huidige technologie uit het gasveld gewonnen kan worden; om dat te bepalen moet een evaluatieboring worden gedaan. Tulip Oil is voornemens om een evaluatieboring uit te voeren om de economisch winbare hoeveelheid aardgas in het gasveld Terschelling-Noord vast te stellen.

Figuur 1: Gasveld Terschelling-Noord en Natura 2000-gebieden rondom Terschelling

Als een economisch winbare hoeveelheid aardgas wordt vastgesteld, dan wil Tulip Oil het gas gaan winnen en transporteren naar het landelijke gasnet. Tulip Oil zal daarvoor de benodigde vergunningen aanvragen (hiervoor moet een nieuwe

besluitvormingsprocedure worden doorlopen). Als geen economisch winbare hoeveelheid aardgas wordt vastgesteld, dan wordt de put afgedicht en wordt het project niet verder ten uitvoer gebracht.

1.2 Aanleiding

In de transitie van een op fossiele brandstoffen gebaseerde energievoorziening naar een energievoorziening met duurzame energiebronnen vervult aardgas, als relatief schone en flexibele energiebron, een belangrijke rol. Het Rijk wil daarom de komende jaren de binnenlandse gasproductie op peil houden en dringt aan op de productie van gas uit de kleine velden op land en onder de Noordzee om het Groningenveld te ontzien. Het gasveld Terschelling-Noord is te kenmerken als 'klein veld'.

De evaluatieboring in het gasveld Terschelling-Noord, met de mogelijke toekomstige winning van aardgas, past binnen het kleine veldenbeleid en draagt bij aan de voorzieningszekerheid van aardgas in Nederland en de Nederlandse economie.

1.3 Startnotitie m.e.r.

Met deze Startnotitie kondigt Tulip Oil aan een milieueffectrapport (vanaf nu te noemen: MER) op te stellen voor de voorgenomen evaluatieboring in het gasveld Terschelling-Noord. Met deze Startnotitie wordt de milieueffectrapportage-procedure (m.e.r.¹) officieel gestart en aan het publiek kenbaar gemaakt. In hoofdstuk 6 is de m.e.r.-procedure nader toegelicht.

De Startnotitie bevat de voorlopige agenda voor het op te stellen MER en beschrijft het wat, het waar en het waarom van de voorgenomen activiteit. In het MER zullen verschillende alternatieven worden onderzocht. Tulip Oil zal de benodigde vergunningen aanvragen voor het in het MER nader te bepalen Voorkeursalternatief. Belanghebbenden kunnen gedurende 6 weken hun zienswijzen op de Startnotitie indienen. De Commissie m.e.r. en de wettelijke adviseurs zullen om advies worden gevraagd. Naar aanleiding van de publieke- en deskundigenconsultatie of door verdere doorontwikkeling van de uit te voeren activiteit, kunnen wijzigingen worden aangebracht in de in voorliggend document beschreven voorgenomen activiteit. In het MER zullen de milieueffecten die naar verwachting optreden als gevolg van de evaluatieboring op een samenhangende, objectieve en systematische manier worden beschreven.

Vooruitlopend op de resultaten van de evaluatieboring zal het MER ook een doorkijk geven naar de activiteiten en verwachte effecten van de winning, zodat een zo compleet mogelijk beeld van de toekomstige ontwikkelingen wordt gegeven. Dit biedt optimale transparantie voor belanghebbenden en geeft Tulip Oil meer zekerheid over de vergunbaarheid van het project.

---

¹ Er kan onderscheid gemaakt worden tussen de termen 'm.e.r.' (kleine letters) en 'MER' (hoofdletters). De term m.e.r. staat voor de milieueffectrapportageprocedure en de term MER betreft het milieueffectrapport

1.4 Rijkscoördinatierегeling

Indien het gaat om de aanleg of uitbreiding van een mijnbouwwerk ten behoeve van de opsporing of de winning van gas in of onder een Natura2000-gebied is op grond van artikel 141a, eerste lid van de Mijnbouwwet, de Rijkscoördinatierегeling van toepassing.

Onder de Rijkscoördinatierегeling worden alle benodigde vergunningen en ontheffingen gecoördineerd voorbereid, voor zover deze zijn genoemd in het Uitvoeringsbesluit Rijkscoördinatierегeling energieprojecten. Dit houdt in dat de ontwerpbesluiten voor alle vergunningen tegelijkertijd worden opgesteld en ter inzage worden gelegd. Voor de oprichting van een boorlocatie op land is bovendien een wijziging van het bestemmingsplan nodig. Binnen de Rijkscoördinatierегeling kan hiervoor een inpassingsplan worden opgesteld. Het ontwerp inpassingsplan wordt tegelijkertijd met de ontwerpbesluiten van de vergunningen opgesteld en ter inzage gelegd. Tegen de vastgestelde definitieve besluiten kan alleen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State in beroep worden gegaan.

Het ministerie van Economische Zaken zal – naast dat het bevoegd gezag is voor sommige besluiten – optreden als coördinerend bevoegd gezag. Het ministerie zal hierbij samenwerken met de andere bevoegde gezagen, zoals gemeente, provincie, waterschap en andere ministeries. Deze bevoegde gezagen stellen zelf hun vergunningen op. Alleen als dit niet lukt, kan het ministerie van Economische Zaken het bevoegd gezag overnemen.

1.5 Betrokken partijen

Initiatiefnemers

De initiatiefnemer is Tulip Oil Netherlands B.V. Tulip Oil Netherlands B.V. is een dochter van Tulip Oil Holding B.V., een opsporings- en productiebedrijf dat zich toelegt op de olie- en gaswinning uit kleine velden in West Europa en het Midden Oosten.

Coördinerend bevoegd gezag en bevoegde gezagen

De wijziging van het bestemmingsplan door middel van een inpassingsplan (als daar sprake van is) gebeurt onder de verantwoordelijkheid van de minister van Economische Zaken tezamen met de minister van Infrastructuur en Milieu.

De minister van Economische Zaken zal als coördinerend bevoegd gezag optreden ten aanzien van de vergunningverlening. Het ministerie zal hierbij samenwerken met de andere bevoegde gezagen, zoals de gemeente Terschelling, het Wetterskip Fryslân, de provinsje Fryslân en het ministerie van Infrastructuur en Milieu. Voor een aantal besluiten is de minister van Economische Zaken zelf bevoegd gezag.

Belanghebbenden

Tulip Oil is een dialoog met de omgeving gestart om die zo goed als mogelijk mee te nemen in het proces en in de uiteindelijke keuzes. Er is een informele Klankbordgroep opgericht van eilandbewoners met diverse relevante posities, achtergronden en netwerken. In gesprekken voorafgaand aan de totstandkoming van deze Startnotitie zijn onderwerpen naar voren gebracht die de Klankbordgroep onderzocht wil zien in het MER. In hoofdstuk 4 is het vervolgproces beschreven van de dialoog tussen de initiatiefnemer en de Klankbordgroep.

Onafhankelijke expertise

Een consortium van onafhankelijke partijen werkt samen aan de totstandkoming van de Startnotitie, het MER en de begeleiding van het m.e.r.-proces. IMSA Amsterdam is daarbij verantwoordelijk voor het stakeholder management, Alterra Wageningen UR voor de ecologische onderzoeken en Royal HaskoningDHV in Amersfoort is eindverantwoordelijke voor het MER.

1.6 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk is de voorgenomen activiteit op hoofdlijnen beschreven. In hoofdstuk 3 is ingegaan op de alternatieven die in het MER zullen worden onderzocht. Het vervolgproces van de dialoofase is beschreven in hoofdstuk 4. De aanpak van de effectbeoordeling, het beoordelingskader en een eerste indicatie van de mogelijke effecten op de beoordelingsthema's zijn beschreven in hoofdstuk 5. In hoofdstuk 6 is een overzicht gegeven van de te doorlopen procedures en de benodigde besluiten. Tenslotte zijn in hoofdstuk 7 de overige hoofdstukken die in het MER aan de orde komen opgesomd.

2 PROJECT OP HOOFDLIJNEN

In dit hoofdstuk zijn achtereenvolgens de doelen en de planning van het project (paragraaf 2.1), de activiteiten tijdens aanleg van de boorlocatie, de boring en productietesten en de afsluiting (paragraaf 2.2, 2.3, 2.4 en 2.5) en de mogelijke activiteiten in het vervolgproces (paragraaf 2.6) beschreven.

2.1 Voorgenomen activiteit (evaluatieboring)

De voorgenomen activiteit is het uitvoeren van een evaluatieboring in het gasveld Terschelling-Noord met als doel de economisch winbare hoeveelheid aardgas in het gasveld vast te stellen. Het gasveld Terschelling-Noord ligt in de diepe ondergrond onder Terschelling en de Noordzee ten noorden van het eiland (Figuur 1, Tabel 1).

Tabel 1: Karakteristieken gasveld (bron: N-log)

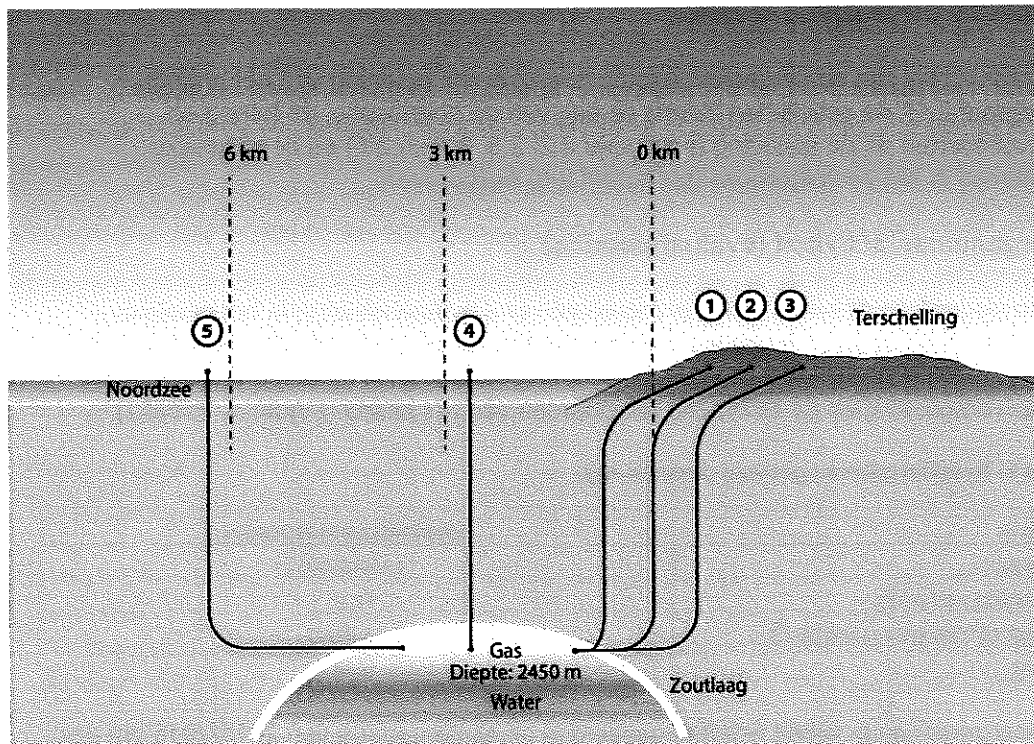
VELD	TERSCHELLING-NOORD
Diepte (m)	2200-2600
Oppervlakte veld (km ²)	12,5
Geschat winbaar gasvolume (Sm ³)	2-5 miljard
Ontdekt	1993

De voorgenomen activiteit wordt uitgevoerd in de winterperiode van 2015/2016 om de omgeving, recreatie en natuur zo min mogelijk te verstoren en zal enkele maanden in beslag nemen. In het MER gaat Tulip Oil onderzoeken wat de mogelijke effecten van verschillende ontwikkelings- en uitvoeringsopties zijn op het leefmilieu, waarbij rekening wordt gehouden met de omgeving, natuur, het milieu, de techniek, veiligheid en economie.

De voorgenomen activiteit bestaat uit vier fasen (aanleg, boren, uitvoeren van de productietesten en afsluiting). De verschillende fasen worden in de volgende paragrafen op hoofdlijnen beschreven, in de laatste paragraaf van dit hoofdstuk wordt een doorkijk gegeven naar de mogelijkheden voor het vervolgproces (het vervolgproces valt buiten het kader van de voorgenomen activiteit, maar zal voor de transparantie op hoofdlijnen worden beschreven in het MER).

2.2 Aanleg

Het gasveld Terschelling-Noord ligt grotendeels in de diepe ondergrond onder de Noordzee ten noorden van Terschelling en voor een deel onder de duinen bij Hoorn. Het gasveld kan vanaf het eiland (on-shore) of vanaf zee (offshore) worden aangeboord. In Figuur 2 zijn de locatiealternatieven schematisch weergegeven, deze zullen in het MER als alternatieven worden onderzocht.

Figuur 2: Schematische weergave van het veld en mogelijkheden voor de aanboring (on-shore/offshore). De nummers corresponderen met de locatiealternatieven die in het MER zullen worden onderzocht (hoofdstuk 3)

Als wordt gekozen voor een **on-shore** boorlocatie start de aanleg met het geschikt maken van de locatie. Eventuele bebouwing of beplanting wordt verwijderd en de grond wordt geëgaliseerd. De bovenste laag grond wordt op zodanige wijze verwijderd en bewaard dat ze later als toplaag kan worden teruggebracht. Er wordt een vloeiستofdichte verharding aangebracht en de locatie wordt omgeven met goten die het (regen)water naar een afgesloten opvangbak voeren. Ook wordt een vloeiستofdichte boorkelder aangelegd. Hierna wordt de boorinstallatie aangevoerd en opgebouwd. Naast de boortoren worden ook andere tijdelijke voorzieningen neergezet, zoals installaties voor de boorspoeling, opslagtanks, generatoren en tijdelijke voorzieningen voor het personeel. Het gebied wordt afgeschermd met een tijdelijk hekwerk.

In geval van **offshore** boringen worden deze uitgevoerd vanaf een (tijdelijk) zelfheffend boorplatform ('jack-up rig'). Het boorplatform wordt drijvend aangevoerd en op locatie langs zijn poten omhoog gevijzeld zodat het dek op een veilige hoogte boven de zee staat. Het boorplatform bevat alle voorzieningen en wordt periodiek bevoorrad per helikopter of per schip.

2.3 Boren

Het boren gebeurt **on-shore** en **offshore** op een vergelijkbare manier. Er wordt een grote buis (conductor) de grond in geheid of geschroefd. Binnen deze conductor wordt de boring uitgevoerd. De conductor zorgt er voor dat de boorput van de omringende ondiepe grond en waterlagen is afgesloten. Tijdens het boren wordt continu boorvloeiستof rondgepompt onder meer om tegendruk te geven, de boor te smeren en

het boorgruis af te voeren. Het boorgruis wordt afgevoerd naar een erkende verwerker en de boorspoeling wordt hergebruikt. De boorput wordt bekleed met stalen buizen (casings) die de boorput stevigheid geven en afsluiten van de ondergrond en er tevens voor zorgt dat de verschillende grondlagen van elkaar worden geïsoleerd. De casings worden vastgezet en afgedicht met cement.

Als de gaslaag op een diepte van ongeveer 2200-2600 meter is bereikt, wordt een productiebuis in de boorput aangebracht. Uit gegevens vergaard in het verleden blijkt dat het veld slecht doorlatend ('tight') is, waardoor het veld naar verwachting in beperkte mate hydraulisch moet worden gestimuleerd ('fracken') om het gas goed te kunnen produceren. Bij hydraulische stimulatie wordt gecontroleerd onder hoge druk water en zand in het veld gepompt, waardoor bestaande scheurtjes in de gesteentelaag verder worden opengemaakt, waardoor het gas beter naar de put stroomt. De hydraulische stimulatie die zal worden toegepast, is vergelijkbaar met de techniek die in Nederland al sinds 1950 in ruim 200 putten zowel op land als op zee is toegepast en gebruikt wordt om de laatste resten gas uit bestaande gasvelden te winnen.

Voor het boren en hydraulisch stimuleren zijn geen alternatieven, maar wel continue verbeteringen van de techniek voorhanden. In het MER wordt hierop ingegaan en tevens op eventueel benodigde mitigerende maatregelen om effecten te verminderen.

2.4 Productietesten

De put wordt getest om de winbaarheid van het aardgas te onderzoeken. Hierbij worden gegevens over het productievermogen van de put, de eigenschappen van het reservoir, de samenstelling van het gas en de te winnen hoeveelheid aardgas verkregen.

Bij het testen wordt de put schoon-geproduceerd, dat betekent dat in de put achtergebleven resten van de boorspoeling en andere ongerechtigheden worden verwijderd. Gedurende een korte periode zal met een hoge capaciteit gas worden geproduceerd. Het geproduceerde gas en de mee-geproduceerde vloeistoffen worden gescheiden in de testinstallatie, waarna het gas wordt afgefakkeld.

Voor het affakkelen zijn geen alternatieven. In het MER zal worden ingegaan op mitigerende maatregelen om de effecten van affakkelen op de omgeving te verminderen.

Na het testen worden de testresultaten geëvalueerd en wordt de economisch winbare hoeveelheid aardgas vastgesteld.

2.5 Afsluiting

Na het uitvoeren van de productietesten wordt de put veilig afgedicht in overeenstemming met de wettelijke bepalingen. Afhankelijk van de resultaten van de evaluatieboring wordt de put permanent of tijdelijk afgedicht.

Als geen economisch winbare hoeveelheid aardgas wordt vastgesteld, dan wordt de put afgedicht en wordt het project niet verder ten uitvoer gebracht. **Onshore** worden de installaties, de verharding, de boorkelder en de overige aangebrachte infrastructuur verwijderd. De put wordt tot enkele meters onder het maaiveld afgewerkt. De locatie

wordt in principe in oorspronkelijke staat hersteld, maar kan ook in een andere staat worden gebracht aansluitend bij een gewenste (toekomstige) gebruiksfunctie.

Offshore wordt de put op enkele meters onder de zeebodem afgewerkt en het tijdelijke boorplatform wordt drijvend afgevoerd. De zeebodem wordt geïnspecteerd om te bevestigen dat alles naar wens is uitgevoerd.

Als een economisch winbare hoeveelheid aardgas wordt vastgesteld, dan wordt de put tijdelijk afgesloten in afwachting van het vervolgproces (paragraaf 2.6).

2.6 Mogelijkheden voor vervolgproces (winning)

De gaswinning valt buiten het kader van de voorgenomen activiteit, maar zal voor de transparantie wel op hoofdlijnen worden beschreven in het MER. Als Tulip Oil op basis van de evaluatieboring besluit om over te gaan tot gaswinning uit het gasveld Terschelling-Noord, dan zal zij een volledig nieuwe besluitvormingsprocedure moeten doorlopen.

Afhankelijk van de resultaten van de evaluatieboring zullen meerdere productieputten worden geboord. Tijdens de productiefase wordt het gas 'op specificatie' gebracht en met een ondergrondse pijpleiding naar het gasnet afgevoerd. 'Op specificatie' betekent dat het gas aan bepaalde eisen moet voldoen alvorens het wordt toegelaten in het (landelijke) gasnet. De gasbehandeling van het ruwe gas bevat een aantal processtappen waarbij het water en condensaat (en eventueel het CO₂) uit het gas worden afgescheiden. De bijproducten worden afgevoerd en verwerkt. De putten en de gasbehandelingsinstallatie kunnen volledig on-shore, volledig offshore of in een combinatie van putten op zee verbonden met de gasbehandelingsinstallatie op het land of verder op zee worden geplaatst.

Bij een **on-shore** evaluatieboring wordt de gasbehandelingsinstallatie op de locatie van de put of in de buurt daarvan opgebouwd. Ondergrondse pijpleidingen worden aangelegd om de gasbehandelingsinstallatie met het gasnet te verbinden.

Bij een **offshore** evaluatieboring wordt het tijdelijke boorplatform vervangen door een permanent productieplatform. Het permanente productieplatform wordt op een stalen onderbouw op de zeebodem geplaatst en de productie- en gasbehandelingsinstallatie worden op het platform geïnstalleerd. De installatie wordt per schip aangevoerd en met een kraanschip geplaatst. Via een pijpleiding in de zeebodem wordt het gas naar het bestaande gasnet gebracht.

Een andere **offshore** mogelijkheid is dat de boorput op de zeebodem wordt gecompleteerd ('subsea completion') en direct op een pijpleiding wordt aangesloten waarna het gas op een verder weg gelegen platform op zee of in een gasbehandelingsinstallatie op land kan worden behandeld. Het 'op specificatie' gebrachte gas kan lokaal worden gebruikt en/of via een ondergrondse pijpleiding worden aangesloten op de ten noorden van Terschelling gelegen NGT-leiding die gas van diverse offshore platforms naar het vaste land vervoert. Mogelijk kan ook gebruik worden gemaakt van de bestaande aanvoerleiding tussen Oosterend en Terschelling en/of tussen Harlingen en Vlieland (*de haalbaarheid van deze variant wordt momenteel door Tulip Oil bestudeerd*).

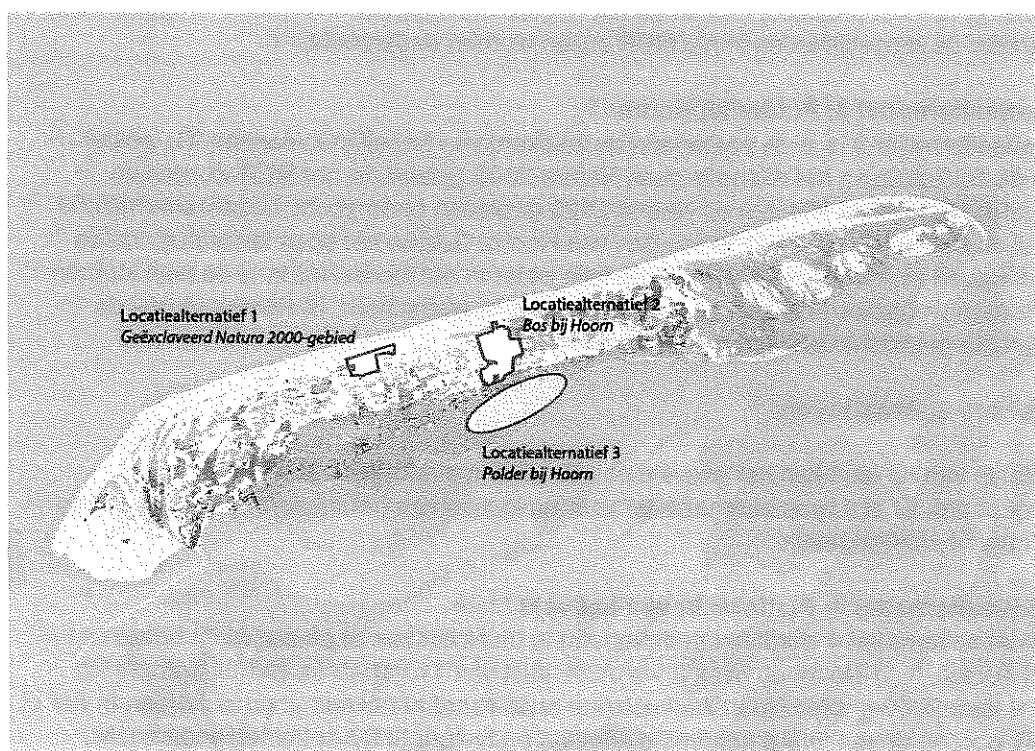

3 ALTERNATIEVEN

Er zijn verschillende alternatieven voor de locatie van de voorgenomen activiteit. In het MER worden de alternatieve locaties onderzocht, daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen on-shore en offshore alternatieven.

3.1 On-shore alternatieven

Het gasveld wordt on-shore vanaf het land aangeboord. Er zijn drie mogelijke on-shore locaties op Terschelling in beeld gebracht. De locaties zijn in Figuur 3 weergegeven.

Figuur 3: On-shore gelegen locatiealternatieven

Locatiealternatief 1: Geëxclaveerd Natura 2000-gebied

Nagenoeg het hele duingebied van Terschelling is Natura 2000-gebied (Duinen Terschelling). Ter hoogte van Midsland zijn echter twee kleine gebieden in de eerste duinenrij uitgezonderd ('geëxclaveerd'), omdat hier al bebouwing aanwezig is. Een van deze gebieden ligt goed ten opzichte van het meest gunstige punt om het gasveld aan te boren (Figuur 2). In het MER worden de mogelijke (in)directe effecten op Natura 2000-gebieden onderzocht.

Locatiealternatief 1 ligt aan de Badweg Formerum. Op het perceel staat een verlaten hotel. Het hotel zal moeten worden aangekocht en eventueel moeten worden afgebroken en de locatie geschikt gemaakt voor de installaties.

Locatiealternatief 2: Bos bij Hoorn

Het Hoornse Bos is deel van het Natura 2000-gebied Duinen van Terschelling. Stukken van het Hoornse Bos hebben echter lagere natuurwaarden (aangeplant dennenbos) dan overige delen van het (bos)gebied. Locatiealternatief 2 is in één van deze gebieden met lagere natuurwaarden voorzien. In het MER worden de mogelijke (in)directe effecten op Natura 2000-gebieden onderzocht.

Om het terrein van locatiealternatief 2 in het Hoornse Bos geschikt te maken, moeten bomen worden gekapt en de bodem geëgaliseerd. Het voordeel van deze locatie is dat de installaties door de bomen gecamoufleerd worden. Bovendien kan de locatie na afronding van het project in een staat met hogere natuurwaarden worden teruggebracht, waarvoor de mogelijkheden in het MER zullen worden onderzocht.

Locatiealternatief 3: Polder bij Hoorn

Locatiealternatief 3 is in de polder aan de zuidkant van het eiland voorzien. De polder aan de zuidkant van het eiland is geen Natura 2000-gebied. In het MER worden de mogelijke (in)directe effecten op Natura 2000-gebieden onderzocht. Locatiealternatief 3 ligt in de Polder Terschelling ten zuiden van Hoorn. Gezien het open landschap zal de locatie goed zichtbaar zijn. Om de installatie beter in het landschap in te passen kunnen zij worden weggewerkt in een gebouw zoals een boerenschuur, hierdoor kan ook de eventuele geluidshinder verder worden beperkt.

3.2 Offshore alternatieven

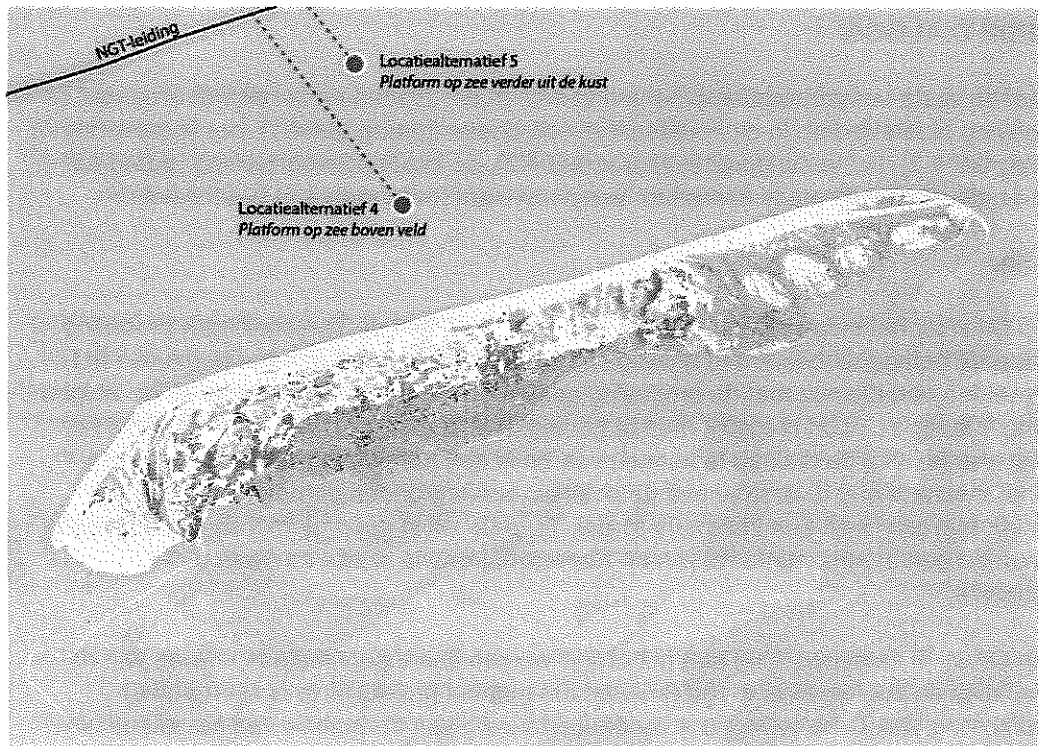
In plaats van op land kan het gasveld ook vanaf een platform op zee worden aangeboord. Er zijn twee alternatieven voor de locatie van het platform. De locaties zijn in Figuur 4 weergegeven.

Locatiealternatief 4: Platform boven het veld

In locatiealternatief 4 wordt het boorplatform in de Noordzee geplaatst recht boven het veld Terschelling-Noord op circa 3 km uit de kust van Terschelling. Het platform ligt in het Natura 2000-gebied Noordzeekustzone en is vanaf het eiland goed zichtbaar. In het MER worden de mogelijke (in)directe effecten op Natura 2000-gebieden onderzocht.

Locatiealternatief 5: Platform op zee verder uit de kust

In locatiealternatief 5 wordt het boorplatform net buiten het Natura 2000-gebied Noordzeekustzone in de Noordzee gerealiseerd op 6 km ten noorden van Terschelling. Hierbij wordt het veld schuin aangeboord. Het platform is dan minder zichtbaar ten opzichte van het platform in Locatiealternatief 4. In het MER worden de mogelijke (in)directe effecten op Natura 2000-gebieden onderzocht.

Figuur 4: Offshore gelegen locatiealternatieven

3.3 Voorkeursalternatief

In het MER worden de effecten van de locatiealternatieven op het milieu bepaald en met elkaar vergeleken. Bij negatieve effecten zal worden gezocht naar mitigerende maatregelen om het effect te verminderen. Vervolgens wordt, met in acht neming van de wensen van de lokale bevolking en overige belanghebbenden, bepaald welke onderdelen uit de alternatieven en welke mitigerende maatregelen samen het Voorkeursalternatief zullen vormen. Daarbij zal naast milieueffecten ook de haalbaarheid een rol spelen.

Indien in de vervolgfase wordt besloten om over te gaan tot gaswinning heeft Tulip Oil in geval van een on-shore situatie de voorkeur om de gasproductie op dezelfde locatie als de evaluatieboring uit te voeren. De productie kan óf volledig on-shore (locatiealternatief 1, 2 en 3) óf volledig offshore (locatiealternatief 4 en 5) of in een combinatie van putten op zee verbonden met de gasbehandelingsinstallatie op het land of verder op zee plaatsvinden. Bij het bepalen van de haalbaarheid van het Voorkeursalternatief wordt daarom ook rekening gehouden met de ruimte voor de in een latere fase benodigde installatie en de mogelijkheden voor aansluiting op het landelijk gasnet.

Het Voorkeursalternatief zal worden beoordeeld op haar effecten op het milieu en de natuur en Tulip Oil zal de vergunningen aanvragen voor het Voorkeursalternatief. In het ontwerp inpassingsplan zal het Voorkeursalternatief worden beschreven.

4 BREDE DIALOOG

Naast de vaste communicatiemomenten van de m.e.r.-procedure zal een dialoog met de omgeving plaatsvinden. In dit hoofdstuk zijn de doelen (paragraaf 4.1), het vooroverleg (paragraaf 4.2), het vervolgproces (paragraaf 4.3), de informatievoorziening (paragraaf 4.4) en de afspraken om te komen tot een convenant (paragraaf 4.5) beschreven.

4.1 Doelen

Tulip Oil vindt het belangrijk om het gasveld in overleg met de Terschellinger bevolking en andere belanghebbenden te ontwikkelen. Om die reden is al aan het begin van het voornemen een dialoog met de omgeving gestart om de aanwezige kennis en de zorgen die daar leven zo goed mogelijk mee te nemen. Het doel van de dialoog is openheid en transparantie. Om de dialoog te kunnen voeren is een Klankbordgroep opgericht van eilandbewoners met diverse relevante posities, achtergronden en netwerken. Deze Klankbordgroep heeft een informele status. Tulip Oil wil in gesprek met de betrokkenen komen tot een meer formele rol van de Klankbordgroep in relatie tot de m.e.r.-procedure.

Tulip Oil wil in samenwerking met het eiland werken aan de optimale inpassing van de installaties en zoeken naar mogelijkheden om met het project bij te dragen aan de ontwikkeling van Terschelling, ook ter ondersteuning van de ambitie van het eiland om vanaf 2020 een eigen duurzame energievoorziening te hebben.

Duurzaamheidsambitie Terschelling

In 2007 brachten de vijf bewoonde Nederlandse Waddeneilanden een manifest uit. Hierin spraken ze de ambitie uit om in 2020 volledig zelfvoorzienend te zijn op het gebied van energie en water op een duurzame manier.

De partijen hebben afgesproken om het dialoogproces in de Startnotitie vast te leggen.

4.2 Vooroverleg

Ter voorbereiding van deze Startnotitie heeft IMSA aandachtspunten en win-win mogelijkheden in kaart gebracht via gesprekken met de Klankbordgroep, onafhankelijke deskundigen en landelijke 'stakeholders'. Uit deze gesprekken is gebleken dat er veel locatie-specifieke zorgen zijn. Deze gaan onder meer over:

- Kans op bodemdaling, aardbevingen, afkalving van het eiland en de kwetsbaarheid van de drinkwaterwinning
- Aantasting van de kernkwaliteiten van het eiland: rust, ruimte, wijd zicht, natuur en authenticiteit
- Mogelijke gevolgen voor het toerisme als gevolg van aantasting van de landschappelijke kernkwaliteiten zoals vervuiling, verontreiniging, licht- en lawaaioverlast
- Mogelijke effecten op visserij door verlies aan visgronden, vervuiling en onderwatergeluid
- Verkeershinder
- Veiligheid voor bewoners en scheepvaart.

Daarnaast zijn de volgende locatie-specifieke aandachtspunten meegegeven die van belang kunnen zijn voor de effectbeoordeling:

- Mogelijke cumulatieve effecten met gaswinning Ameland en Schiermonnikoog, windparken op zee
- Geluidscontouren
- Defensiegebieden
- Win-win mogelijkheden zoals het gebruik van groene LED-verlichting, optimalisatie van het platform op zee als rustplaats voor bepaalde vogelsoorten, het plaatsen van een oestercultuur of viskooien met proef-viskwekerij en het achterlaten van de locatie (in geval on-shore) in betere staat dan de oorspronkelijke.

Op de achtergrond speelt tenslotte de landelijke gasdiscussie met de kans op aardbevingen, het winnen van schaliegas en de rol van gas in de transitie naar duurzame energie.

De aandachtspunten die tijdens het vooroverleg naar voren zijn gekomen, zijn gebruikt bij de totstandkoming van de alternatieven en zijn in het beoordelingskader van het MER (paragraaf 5.3) meegenomen als te onderzoeken onderwerpen.

4.3 Vervolg dialoog tijdens opstellen MER

Tijdens het opstellen van het MER zal op een aantal overlegmomenten met de Klankbordgroep nader inhoudelijk van gedachten worden gewisseld. De resultaten van deze overlegmomenten worden meegenomen in het MER. De volgende onderwerpen zullen daarbij in elk geval ter sprake komen:

- Diepe ondergrond: kans op bodemdaling, aardbevingen, afkalving van het eiland en de kwetsbaarheid van de drinkwaterwinning
- Kernkwaliteiten: aantasting van de landschappelijke kernkwaliteiten van het eiland, rust, ruimte, wijd zicht, natuur en authenticiteit
- Beperking van verkeersoverlast
- Win-win: mogelijkheden voor optimalisatie van het ontwerp en de uitvoering en investeringen in duurzame ontwikkeling van Terschelling.

Deze lijst is niet limitatief; indien er andere onderwerpen zijn waarover gesproken dient te worden, dan is dat mogelijk. Over alle zorgpunten die tijdens het proces worden genoemd, zal terugkoppeling plaatsvinden.

4.4 Communicatieve-informatieve activiteiten

De website van het Bureau Energieprojecten zal worden gebruikt voor de publicatie van de formele procedure en documenten. Vanaf het moment van publicatie van deze Startnotitie zullen diverse activiteiten worden ondernomen om de dialoog aan te gaan met de bevolking van Terschelling, door deze goed over de plannen te informeren en bij het proces te betrekken. Deze zijn in overleg nog nader te vullen en te plannen. Mogelijke voorbeelden zijn:

- Informatieve website
- Questions & Answers (Q&A) op de website van Tulip Oil

- Verspreiding folder op eiland
- Inloopmiddagen en/of –avonden met voorlichting en gelegenheid voor discussie
- Kinderen en techniek: scholen betrekken
- Excursies naar bestaande boor- en gasbehandelingslocaties van Tulip Oil
- Wedstrijd: hoe camoufleer ik een gasbehandelingsinstallatie.

4.5 Convenant

Parallel aan het m.e.r.-traject werkt IMSA op verzoek van Tulip Oil aan de totstandkoming van een convenant met de betrokken lokale en landelijke partijen. De gesprekken hierover zijn in mei 2014 begonnen. Centraal hierin staan de win-win mogelijkheden voor optimalisatie van het ontwerp of de uitvoering en voor investeringen in de duurzame ontwikkeling van Terschelling.

De ondertekening van het convenant zal pas plaatsvinden nadat de besluitvorming in het kader de m.e.r. en het inpassingsplan (als daar sprake van is) afgerond is. Het is van belang dat bij ondertekening van het convenant alle mogelijke effecten met betrekking tot de evaluatieboring (en van de eventuele winning) bekend zijn.

5 BESTAANDE SITUATIE EN EFFECTEN OP HET MILIEU

In dit hoofdstuk is beschreven hoe de effecten van de voorgenomen activiteit worden beoordeeld. Achtereenvolgens komen de referentiesituatie (paragraaf 5.1), visie op duurzame ontwikkeling (paragraaf 5.2) en het beoordelingskader (paragraaf 5.3) aan bod. In de daaropvolgende paragrafen wordt ingegaan op de mogelijke effecten van de voorgenomen activiteit (paragraaf 5.4, 5.5 en 5.6). In de laatste paragraaf wordt een doorkijk gegeven naar de effecten van het mogelijke vervolgproces.

5.1 Bestaande situatie en autonome ontwikkeling

In het MER worden per thema uit het beoordelingskader (paragraaf 5.3) de bestaande toestand van het milieu, inclusief autonome ontwikkelingen in kaart gebracht. De beschrijving van de bestaande situatie en de autonome ontwikkeling dient als referentie voor de beschrijving van de effecten van de voorgenomen activiteit.

5.2 Visie op duurzame ontwikkeling

In het MER wordt de voorgenomen activiteit nader uitgewerkt. Veiligheid staat daarbij voorop. Verder wordt gewerkt vanuit de visie dat activiteiten zo veel mogelijk duurzaam uitgevoerd moeten worden. Een duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie, zonder daarbij de mogelijkheden van toekomstige generaties te beperken. In het MER zal worden aangesloten bij de duurzaamheidsthema's van de Grond, Weg en Waterbouw Sector (GWW). Deze zijn:

ENERGIE & KLIMAAT
MATERIALEN & GRONDSTOFFEN
WATER & BODEM
NATUUR & RUIMTE
LEEFBAARHEID
KOSTEN & WAARDE
BEREIKBAARHEID

Door aandacht voor deze thema's in de optimalisatie van het ontwerp en de uitvoering van de voorgenomen activiteit en door het verwerken van duurzaamheid in het beoordelingskader van het MER wordt ernaar gestreefd de evaluatieboring zo duurzaam mogelijk uit te voeren.

Voor Energie & Klimaat betekent dit dat maatregelen worden genomen om de energievraag zo laag mogelijk te houden. Bijvoorbeeld door de verkeersstromen efficiënt te laten verlopen. Bij Grondstoffen & Materialen gaat het om een verantwoorde keuze van grondstoffen en hergebruik. Voor Water & Bodem gaat het onder andere om het beperken van het watergebruik en het voorkomen van verontreinigingen. Bij Natuur & Ruimte gaat het om het voorkómen van effecten op beschermde natuurgebieden en beschermde soorten en beperking van het ruimtebeslag. Bij Leefbaarheid gaat het er om overlast te beperken en te zorgen voor een heldere communicatie over de werkzaamheden, zorgen en risico's. Voor Kosten & Waarde wordt aandacht besteed aan 'life cycle' kosten, onderhoud en beheer. En bij Mobiliteit gaat het om het waarborgen van de doorstroming, het voorkomen van hinder en het beperken van de mobiliteit.

5.3 Beoordelingskader

De effecten van de voorgenomen activiteit worden in beeld gebracht aan de hand van een vooraf opgesteld beoordelingskader. Duurzame ontwikkeling staat in het beoordelingskader centraal. De beoordelingsthema's zijn gerangschikt op basis van de drie elementen van duurzaamheid: 'Planet, People, Profit', oftewel milieu, leefbaarheid en economie. In de volgende paragrafen is per beoordelingsthema een eerste verwachting gegeven van de milieueffecten die in het MER worden onderzocht.

PLANET (MILIEU)	
Diepe ondergrond	Mechanische veranderingen
	Chemische veranderingen
	Trillingen
	Bodemdaling
	Lekkage
Bodem	Bodemverstoring op land
	Morfologie zeebodem
Water	Grondwater
	Oppervlaktewater
	Waterveiligheid
	Zeewater
Natuur	Beschermde gebieden
	Beschermde soorten
Materialen	Grondstoffen
	Afvalstoffen
Klimaat	Energiegebruik

PEOPLE (LEEFBAARHEID)	
Landschap	Landschappelijke inpassing
	Belevingswaarde
Cultuurhistorie / Archeologie	Cultuurhistorische waarden
	Archeologische waarden
Hinder	Geluid
	Lucht
	Geur
	Licht
Veiligheid	Veiligheid van de omgeving
	Nautische veiligheid
Verkeer	Wegverkeer
	Scheepvaart
	Luchtverkeer

PROFIT (ECONOMIE)	
Economische vitaliteit	Lokale effecten op de economie
	Bijdragen aan de duurzame ontwikkeling van Terschelling
	Bijdragen aan energievoorziening van Nederland
Toekomstwaarde	Toekomstwaarde van het gebied

5.4 Diepe ondergrond

In het MER wordt nader ingegaan op de chemische en mechanische veranderingen die mogelijk optreden in de diepe ondergrond als gevolg van de boring, hydraulische stimulering, de productietesten en afsluiting, waaronder mogelijke trillingen, bodemdaling en lekkage (naar het grondwater). Door gespecialiseerde en onafhankelijke bureaus wordt onderzoek uitgevoerd naar de geologische opbouw en de mogelijk optredende effecten. In het MER worden de resultaten van die onderzoeken samengevat. De studies zullen als bijlagen bij het MER worden opgeleverd.

5.5 Mogelijke effecten op het milieu

Bodem

Land

In het MER wordt beschreven welke bodemingrepen nodig zijn voor het bouwrijp maken van het terrein en het boren van de put. De bodem zou verontreinigd kunnen worden door de booractiviteiten; om dit te voorkomen wordt het terrein vloeistofdicht gemaakt en worden goten aangebracht. Onder dit thema wordt de ondiepe bodem behandeld, de mogelijke chemische en mechanische veranderingen in de diepe ondergrond (waaronder bodemdaling) zijn behandeld in paragraaf 5.4.

Zeebodem

Het tijdelijke boorplatform wordt op de zeebodem geplaatst; dit kan effecten hebben op de morfologie van de zeebodem. In het MER worden de mogelijke bodemerosie en daarmee samenhangende kustveiligheid beschouwd.

Water

Grondwater

Het terrein wordt vloeistofdicht gemaakt en de put wordt langs de randen afgedicht volgens de daarvoor geldende normen, zodat lekkage van stoffen naar het grondwater of van formatiewater langs de putrand wordt voorkomen. In het MER worden de mogelijke effecten van de boring op het grondwater onderzocht.

Watersysteem

Het verhard grondoppervlak neemt toe, omdat het terrein vloeistofdicht wordt gemaakt. Dit heeft gevolgen voor de waterhuishouding in de omgeving. In het MER wordt de waterhuishouding op en rondom de locatie beschreven.

Waterveiligheid

Werkzaamheden in de zeevering zijn niet voorzien. Effecten op de waterveiligheid zijn daarom voor de evaluatieboring niet aan de orde.

Zeewater

Het boor- en productiewater wordt op het platform gezuiverd. Regen-, schrob- en spoelwater en (mogelijk) sanitair afvalwater worden binnen de bestaande normen direct geloosd op zee. De stalen constructie van de onderbouw van het platform wordt kathodisch beschermd tegen corrosie wat een beperkte aluminium emissie kan veroorzaken. In het MER wordt beschreven welke volumes en stoffen op zee geloosd worden en wat het effect is op de zeewaterkwaliteit en op (nabijgelegen) Natura 2000-gebieden.

Natuur

De gehele Noordzee maakt onderdeel uit van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Op grond van het integraal afwegingskader Noordzee wordt in het MER bepaald of de voorgenomen activiteit invloed heeft op de wezenlijke kenmerken en waarden van de Noordzee.

In het MER zal worden onderzocht welke Natura 2000-gebieden in de omgeving effecten kunnen ondervinden van de voorgenomen activiteit; daarbij worden in elk geval de Natura 2000-gebieden Duinen Terschelling, Noordzeekustzone en Waddenzee beschouwd.

In het MER wordt ingegaan op de effecten op vegetatie en habitattypen voor de Habitatsoorten en Rode lijstsoorten die mogelijk voortvloeien uit bodemverstoring, vertroebeling, (onderwater) geluid, licht en bewegingen, vernietiging of versnippering. Daarbij wordt o.a. gebruik gemaakt van de afgeleide effecten van de thema's bodemdaling, water, geluid, lucht en licht. Indien nodig worden maatregelen voorgesteld om de effecten op de natuurwaarden te mitigeren of te compenseren

Om de referentiesituatie met betrekking tot natuur in kaart te brengen wordt een 0-meting uitgevoerd voor de start van het project. De 0-meting is onderdeel van het monitoringprogramma waarin de gevolgen voor natuur worden gevolgd.

Materialen

Bij het boren en hydraulisch stimuleren van de put worden water en mijnbouwhulpstoffen gebruikt; een deel van dit water komt weer naar boven. Daarnaast wordt boorgruis geproduceerd. In het MER wordt ingegaan op de gebruikte grondstoffen (waaronder mijnbouwhulpstoffen), de afvalstoffen en de mogelijkheden voor hergebruik van materialen. De aan- en afvoer van materiaal en materieel komt aan de orde onder het beoordelingsthema Verkeer.

Klimaat

In het MER worden het energieverbruik en de CO₂-uitstoot in beeld gebracht.

Landschap

Voor het beoordelingsthema Landschap speelt de landschappelijke inpassing en zichtbaarheid een rol. In het MER wordt de mogelijke aantasting van de kernkwaliteiten van het eiland onderzocht.

Cultuurhistorie en Archeologie

Bij de boring worden mogelijk archeologische of cultuurhistorische waarden in de bodem op land of op zee verstoord. In het MER wordt ingegaan op mogelijke archeologische en cultuurhistorische waarden die in het gebied voorkomen. De effecten op deze waarden worden in beeld gebracht.

Geluid

Geluidsbelasting

Geluidsbelasting treedt op bij de aanleg- en bouwactiviteiten, de booractiviteiten en het affakkelen tijdens het testen. Dit geeft aanleiding tot een (tijdelijke) verhoogde

geluidsbelasting in de omgeving. In het MER worden de geluidscirkels rondom de locatiealternatieven berekend voor de verschillende fases.

Onderwatergeluid

In het MER wordt bepaald hoeveel onderwatergeluid optreedt tijdens de aanlegwerkzaamheden, het plaatsen van de conductor en het boorproces indien de evaluatieboring offshore plaatsvindt. De afgeleide effecten van geluid op natuur worden onder het thema natuur beschouwd.

Geur

In het MER wordt de verwachte geuroverlast bepaald.

Lucht

In het MER wordt aangegeven welke emissies naar de lucht plaatsvinden als gevolg van de voorgenomen activiteit. De emissies van stikstofoxiden, zwaveloxiden, koolwaterstoffen en fijnstof worden berekend en getoetst aan de vigerende richtlijnen en normen. Indien nodig worden maatregelen voorgesteld om de emissies te beperken. De afgeleide effecten van lucht op natuur (waaronder stikstofdepositie) worden onder het thema natuur beschouwd.

Licht

De boorwerkzaamheden gaan dag en nacht door. Om veilig te kunnen werken, wordt 's nachts gebruik gemaakt van kunstlicht. Tijdens de productietesten wordt het geproduceerde gas afgefakkeld. In het MER worden de lichtcontouren rondom de locatiealternatieven op zee en op land berekend voor de verschillende fases. De afgeleide effecten van licht op natuur (waaronder aanvliegrisico's van vogels en vleermuizen) worden onder het thema natuur beschouwd.

Veiligheid

Voor de locatiealternatieven op land zullen de plaatsgebonden veiligheidscontouren en groepsrisico's worden berekend voor de verschillende fases. Ook zal het aanvaringsrisico van het tijdelijke boorplatform door schepen worden bepaald.

Verkeer

Verkeer over de weg

Er is sprake van een tijdelijke toename van het vrachtverkeer voor de aan- en afvoer van materiaal en materieel. In het MER worden de verkeersstromen inzichtelijk gemaakt. Er wordt onderzoek gedaan naar de verkeersveiligheid en de verkeershinder en indien nodig worden maatregelen voorgesteld.

Scheepvaart en luchtverkeer

Er is tijdelijk sprake van extra scheepvaartverkeer. Het platform zal zo nu en dan worden bezocht door een bevoorradingsboot en door helikopters voor inspecties en onderhoud. In het MER wordt inzichtelijk gemaakt om hoeveel transportbewegingen het gaat.

Economie

In het MER worden de effecten op de lokale economie beschreven. Daarbij komen de effecten op de sectoren recreatie, toerisme en visserij aan bod. Ook wordt beschreven welke werkgelegenheid de voorgenomen activiteit oplevert.

Toekomstwaarde

In het MER wordt ingegaan op de toekomstwaarde van het gebied.

5.6 Incidentele gebeurtenissen

Behalve de effecten die kunnen optreden als gevolg van normale bedrijfsvoering kunnen incidentele gebeurtenissen optreden die effect kunnen hebben op de omgeving en het personeel op locatie. Hierbij worden de volgende gebeurtenissen onderscheiden:

- Blow-outs (onbeheerst vrijkomen van gas als gevolg van het verlies van controle over de put)
- Aanvaringen
- Spills (morsen van schadelijke stoffen)

De kans en de effecten van deze gebeurtenissen zullen worden afgeleid uit eerder uitgevoerde studies voor soortgelijke situaties. Hierbij zal de nadruk liggen op de olie- en gaswinning door maatschappijen uit Europa en/of de Verenigde Staten en waar mogelijk op de Noordzee. Het volume en de samenstelling van de bij een incident vrijkomende stoffen is sterk afhankelijk van het type incident, de hoeveelheid en samenstelling van de stoffen die zich in de ondergrond en op de locatie bevinden en de aanwezige beschermende maatregelen. In het kader van het wettelijk verplichte Veiligheids- en Gezondheidsdocument wordt een risicoanalyse uitgevoerd naar de kansen op en effecten van incidenten. In de beoordeling van incidentele gebeurtenissen worden de QHSE-richtlijnen van de sector betrokken.

5.7 Doorkijk naar effecten vervolproces (winning)

Afhankelijk van de resultaten van de evaluatieboring kan worden besloten om over te gaan tot gaswinning. De effecten van deze vervolgstap vallen buiten het kader van de voorgenomen activiteit, maar zullen voor de transparantie op hoofdlijnen worden beschreven in het MER.

Aanlegfase gaswinning

Tijdens de aanlegfase voor de winning (oprichting van een onshore productielocatie of een offshore productieplatform, extra putten, gasbehandelingsinstallatie en pijpleidingen) zijn soortgelijke effecten te verwachten als tijdens de aanlegfase van de evaluatieboring met betrekking tot zicht, natuur, geluid, licht, emissies, verkeershinder en afval. Daarnaast kan er sprake zijn van bodemverstoring en effecten op de zeemorfologie door ontgraving van de bodem voor de aanleg van de pijpleidingen. De pijpleidingen en kabels zouden mogelijk onder de duinen doorgeboord moeten worden; dit kan effect hebben op de stabiliteit van de zeekering.

Productiefase

Naast de genoemde on-shore locaties voor de gasbehandelingsinstallatie (zie hoofdstuk 3), is bij een offshore productielocatie ook het industrieterrein van Terschelling een mogelijke locatie voor de gasbehandelingsinstallatie.

De gaswinning leidt mogelijk tot chemische en mechanische veranderingen in de diepe ondergrond, waaronder trillingen, bodemdaling en lekkage (naar het grondwater).

Het verhard oppervlak van een on-shore productielocatie neemt toe, wat gevolgen kan hebben voor de waterhuishouding in de omgeving. Tijdens de productiefase komen naast het mee geproduceerde productiewater ook restproducten (afvalwater en condensaat) vrij die worden afgevoerd ter verwerking en hergebruik. De gasbehandeling leidt tot effecten zoals geluid, licht, emissies naar de lucht, verkeershinder en het vrijkomen van afval.

Gaswinning leidt mogelijk tot een jarenlange verstoring van de natuur en ook de mogelijke bodemdaling, en de veranderingen van (grond)water, geluid, lucht en licht kunnen afgeleide effecten op natuurwaarden veroorzaken. Landschappelijke inpassing en zichtbaarheid van de installaties spelen een grote rol.

De gaswinning kan effecten hebben op de lokale economie. Naast de effecten op de sectoren recreatie, toerisme en visserij levert de gaswinning werkgelegenheid op en kan zij wellicht bijdragen aan de zelfvoorzienendheid van het eiland in termen van energievoorziening en drinkwaterproductie.

6 PROCEDURES EN BESLUITEN

In dit hoofdstuk zijn de m.e.r.-procedure (paragraaf 6.1), de benodigde besluiten (paragraaf 6.3) en de te doorlopen procedures (paragraaf 6.4) toegelicht.

6.1 M.e.r.-(beoordelings)plicht

Uit de Wet milieubeheer (Wm) volgt dat voor activiteiten die belangrijke nadelige effecten kunnen hebben voor het milieu een m.e.r.-procedure moet worden doorlopen. In de bijlagen bij het Besluit milieueffectrapportage zijn de activiteiten genoemd waarvoor een m.e.r. verplicht is (C-lijst) dan wel waarvoor een m.e.r.-beoordelingsbesluit moet worden genomen (D-lijst). De boring naar gas in gevoelig gebied valt binnen de categorie D17.2 van de bijlagen bij het Besluit milieueffectrapportage.

Voor de oprichting van een boorlocatie binnen de grenzen van de gemeente Terschelling is bovendien een besluit tot afwijking van het ter plaatse geldende bestemmingsplan nodig. Dit is mogelijk via een wijziging van het bestemmingsplan of via een omgevingsvergunning voor afwijkend gebruik. Voor een wijziging van het bestemmingsplan moet een planMER worden opgesteld.

De voorgenomen activiteit is m.e.r.-beoordelingsplichtig wat betekent dat het bevoegd gezag moet beoordelen of een MER noodzakelijk is. Tulip Oil wil echter de volledige m.e.r.-procedure doorlopen en een gecombineerd planMER (voor het benodigde ruimtelijke plan) en projectMER (voor de vergunningen) opstellen, zodat een compleet inzicht in de milieueffecten wordt verkregen. Bovendien wil Tulip Oil via de m.e.r.-procedure zo veel mogelijk openheid en inspraakmogelijkheden bieden aan belanghebbenden.

Passende Beoordeling

De effecten van het Voorkeursalternatief op (in elk geval) de Natura 2000-gebieden Duinen Terschelling, Noordzeekustzone en Waddenzee worden beschreven in een Passende Beoordeling in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. In de Passende Beoordeling wordt onderzocht of de voorgenomen activiteit leidt tot significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden.

Uitgebreide m.e.r.-procedure

De m.e.r.-procedure kent een beperkte en een uitgebreide variant. Voor projecten waarbij een Passende Beoordeling wordt opgesteld, dient in ieder geval de uitgebreide m.e.r.-procedure te worden doorlopen. In dit geval is dus de uitgebreide m.e.r.-procedure van toepassing.

6.2 Rijkscoördinatieregeling

De Rijkscoördinatieregeling is bedoeld om de besluitvorming over grote projecten van nationaal belang te stroomlijnen en te versnellen. Ook de besluitvorming over de aanleg of uitbreiding van een mijnbouwwerk ten behoeve van de opsporing of de winning van gas in of onder een Natura2000-gebied valt op grond van artikel 141a, eerste lid van de Mijnbouwwet, onder deze regeling.

Inpassingsplan

Binnen de Rijkscoördinatieregeling kan met een inpassingsplan een ruimtelijk besluit over de bestemming van grond worden genomen indien de evaluatieboring op land wordt uitgevoerd. De exacte locatie van de evaluatieboring zal dan in een inpassingsplan worden vastgelegd en worden regels opgenomen over het gebruik van de grond. Het inpassingsplan zal zo worden opgesteld dat de nieuwe bestemming van de grond vervalt indien na de evaluatieboring niet tot gaswinning wordt overgegaan.

Indien wordt besloten (na het uitvoeren van de evaluatieboring) een vergunningsaanvraag en inpassingsplan op te stellen voor gaswinning dan zal de benodigde ruimte daarvoor passen binnen de contouren van het inpassingsplan voor de evaluatieboring.

Het inpassingsplan treedt in de plaats van het lokale bestemmingsplan. Een inpassingsplan heeft eenzelfde mate van binding en gedetailleerdheid als een bestemmingsplan. Het heeft ook hetzelfde ruime afwegingskader waarbij alle ruimtelijk relevante belangen moeten worden afgewogen.

De mogelijke wijziging van het bestemmingsplan door middel van een inpassingsplan gebeurt onder de verantwoordelijkheid van de minister van Economische Zaken tezamen met de minister van Infrastructuur en Milieu.

Uitvoeringsmodule

De uitvoeringsmodule is onderdeel van de Rijkscoördinatieregeling en omvat de procedurele coördinatie, afstemming en beroepsmomenten over de benodigde vergunningen, ruimtelijk besluit en ontheffingen. Onder de Rijkscoördinatieregeling worden alle voor de evaluatieboring benodigde besluiten tegelijkertijd opgesteld en ter inzage gelegd. Na de inspraakronde worden de besluiten gelijktijdig genomen. Tegen de vastgestelde definitieve besluiten kan alleen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State in beroep worden gegaan.

Het ministerie van Economische Zaken zal – naast dat het bevoegd gezag is voor sommige besluiten – optreden als coördinerend bevoegd gezag. Het ministerie zal hierbij samenwerken met de andere bevoegde gezagen, zoals gemeente, provincie, waterschap en andere ministeries. Deze bevoegde gezagen stellen zelf hun vergunningen op. Alleen als dit niet lukt, kan het ministerie van Economische Zaken het bevoegd gezag overnemen.

6.3 Te nemen besluiten

Voordat de voorgenomen activiteit kan worden uitgevoerd, moeten de betrokken bevoegde gezagen een besluit nemen over de vergunningaanvragen die de initiatiefnemer heeft ingediend. In Tabel 2 zijn de te nemen besluiten – voor zover die nu kunnen worden overzien – opgesomd: daarbij is onderscheid gemaakt tussen de besluiten die moeten worden genomen voor de evaluatieboring en voor de eventuele winning.

Tabel 2: Benodigde besluiten evaluatieboring

Nr	Besluit	Bevoegd Gezag	Onshore	Offshore
1	Inpassingsplan (wijziging bestemmingsplan)	Minister EZ	Zeker	Niet aan de orde
2	Omgevingsvergunning voor boring Milieudeel Bouwdeel	Minister EZ	Zeker: Milieudeel Afhankelijk van mobiele karakter installatie: Bouwdeel = putkelder(s) + torenfundatie	Zeker: Milieudeel
3	Omgevingsvergunning voor puttenlocatie en installatie Milieudeel Bouwdeel Mogelijk: Ruimtelijke ordening	Minister EZ	Milieudeel = afhankelijk van mobiele karakter installatie	Milieudeel
4	Waterwetvergunning (inclusief grondwateronttrekkingsvergunning voor de aanleg boorkelder)	Minister I&M Rijkswaterstaat Wetterskip Fryslân	Waarschijnlijk	Waarschijnlijk
5	Ontheffing Flora- en faunawet	Minister EZ	Zeker	Zeker
6	Vergunning Natuurbeschermingswet 1998	Minister EZ	Zeker	Zeker
7	Ontheffing stiltegebied	GS Fryslân	Waarschijnlijk	Niet aan de orde
9	Vergunningen Verordeningen Provinsje Fryslân	GS Fryslân	Mogelijk	Niet aan de orde
10	Ontgrondingenwet	GS Fryslân	Mogelijk	Niet aan de orde
11	Scheepvaartverkeerswet	Minister I&M Rijkswaterstaat	Niet aan de orde	Waarschijnlijk

Twee opmerkingen bij Tabel 2:

- Het Besluit algemene regels milieu en mijnbouw (Barmm) is niet van toepassing voor boringen in gevoelige gebieden (art 5 lid 2 Barmm). Is dit geval wordt dit betrokken bij de vergunningsplicht van de Wabo.
- Mogelijk dat de nr. 2 en 3 kunnen worden gecombineerd tot één vergunningsaanvraag.

6.4 Te volgen procedures

De m.e.r.-procedure is een hulpmiddel bij de besluitvorming over grote projecten of ingrepen. Het doel van de m.e.r.-procedure is om bij de besluitvorming het milieubelang, naast de overige belangen, een volwaardige rol te laten spelen.

De m.e.r.-procedure start met de indiening van de Startnotitie (concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau) door de initiatiefnemer bij het bevoegd gezag en vervolgens door de openbare kennisgeving ervan door het bevoegd gezag. Het bevoegd gezag biedt alle belanghebbenden gedurende 6 weken de gelegenheid om zienswijzen in te

dienen op de Startnotitie. Er wordt een inloopmiddag/-avond georganiseerd op Terschelling in de periode van zienswijzen waarop belangstellenden vragen kunnen stellen. Bovendien vraagt het bevoegd gezag de Commissie voor de m.e.r. om advies. Tulip Oil wil de Commissie voor de m.e.r. uitnodigen voor een veldbezoek. Op basis van al deze informatie stelt de Minister van Economische Zaken de Notitie Reikwijdte en Detailniveau vast.

Tulip Oil stelt vervolgens het MER en alle benodigde vergunningsaanvragen op, waarbij de Notitie Reikwijdte en Detailniveau als kader geldt. Het MER en de vergunningsaanvragen worden gezamenlijk ingediend bij bevoegd gezag. Deze geeft openbaar kennis van het MER en legt het MER samen met de ontwerpbesluiten voor de vergunningen en het ontwerp inpassingsplan (als daar sprake van is) ter inzage. Een ieder wordt in de gelegenheid gesteld om hierop zienswijzen naar voren te brengen. Daarnaast brengt de Commissie voor de m.e.r. een toetsingsadvies uit waarin wordt beoordeeld of het MER voldoende informatie bevat om een besluit over de voorgenomen activiteit te kunnen nemen. Vervolgens stellen de bevoegde gezagen de definitieve besluiten op waarbij zij rekening houden met de ingediende zienswijzen en het advies van de Commissie voor de m.e.r. Belanghebbenden kunnen daarna nog bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State beroep aantekenen tegen de genomen besluiten.

Na vaststelling van de besluiten moet Tulip Oil de daadwerkelijk optredende gevolgen van de voorgenomen activiteit op het milieu monitoren volgens een vooraf vastgesteld monitoringprogramma. De 0-meting, die wordt uitgevoerd voordat de activiteiten plaatsvinden, is onderdeel van het monitoringsprogramma.

6.5 Vervolgproces

Als een economisch winbare hoeveelheid aardgas wordt vastgesteld, dan wil Tulip Oil het gas gaan winnen en transporteren naar het landelijke gasnet. Voor de gaswinning zijn andere vergunningen nodig dan voor de evaluatieboring. In Tabel 3 zijn de benodigde besluiten voor de gaswinning opgesomd. Ter onderbouwing van de vergunningsaanvragen voor de gaswinning zal Tulip Oil een nieuwe besluitvormingsprocedure moeten doorlopen.

Tabel 3: Benodigde besluiten gaswinning

Nr	Besluit	Bevoegd Gezag	Onshore	Offshore
1	Inpassingsplan (wijziging bestemmingsplan)	Minister EZ	Zeker	Mogelijk voor leidingen op land en binnen Wro grens (vaak 1 km-zone)
2	Omgevingsvergunning voor boring Milieudeel Bouwdeel	Minister EZ	Zeker	Zeker
3	Omgevingsvergunning voor puttenlocatie en installatie Milieudeel Bouwdeel Mogelijk: Ruimtelijke ordening	Minister EZ	Zeker	Zeker
4	Waterwetvergunning (inclusief grondwateronttrekkingsvergunning voor de aanleg boorkelder)	Minister I&M Rijkswaterstaat, GS Fryslân Wetterskip Fryslân	Waarschijnlijk	Waarschijnlijk
5	Winningsvergunning en instemming winningsplan	Minister EZ	Zeker	Zeker
6	Ontheffing Flora- en faunawet	Minister EZ	Zeker	Zeker
7	Vergunning Natuurbeschermingswet 1998	Minister EZ	Zeker	Zeker
8	Ontheffing stiltegebied	GS Fryslân	Waarschijnlijk	Niet aan de orde
9	Pijpleidingvergunning	Minister EZ	Zeker	Zeker
10	Lozingsvergunningen	Wetterskip Fryslân	Mogelijk	Niet aan de orde
11	Vergunningen Verordeningen Provinsje Fryslân	GS Fryslân	Waarschijnlijk	Niet aan de orde
12	Ontheffing Keur voor leidingenaanleg en wegen	Wetterskip Fryslân	Mogelijk	Mogelijk
13	Ontgrondingenwet	GS Fryslân	Mogelijk	Niet aan de orde
14	Scheepvaartverkeerswet	Minister I&M Rijkswaterstaat	Niet aan de orde	Waarschijnlijk

Twee opmerkingen bij Tabel 3

- Het Besluit algemene regels milieu en mijnbouw (Barmm) is niet van toepassing voor boringen in gevoelige gebieden (art 5 lid 2 Barmm). Is dit geval wordt dit betrokken bij de vergunningsplicht van de Wabo.
- Mogelijk dat de nr. 2 en 3 kunnen worden gecombineerd tot één vergunningsaanvraag.

Onderdeel van de besluitvormingsprocedure voor de gaswinning is een m.e.r.-procedure. Waarschijnlijk zal er per dag meer dan 500.000 kubieke meter gas worden gewonnen waardoor de gaswinning m.e.r.-plichtig is op grond van categorie C17.2 van

de bijlagen bij het Besluit milieueffectrapportage. Daarnaast vallen een aantal activiteiten binnen de categorieën D17.2, D17.3, D8.2 van de bijlagen bij het Besluit milieueffectrapportage en zijn daarom m.e.r.-beoordelingsplichtig. In Tabel 4 zijn de m.e.r.- (beoordelings)plichtige activiteiten van de gaswinning opgesomd.

Tabel 4: Activiteiten bij de winning van aardgas die m.e.r.- (beoordelings)plichtig zijn

Activiteit	Categorie	m.e.r.- (beoordelings)plichtig
Boring	D17.2	Diepboringen dan wel een wijziging of uitbreiding daarvan
Pijpleiding	D8.2	De aanleg, wijziging of uitbreiding van een buisleiding voor het transport van aardgas in gevallen waarin de activiteit betrekking heeft op een buisleiding die over een lengte van 5 km of meer is gelegen of geprojecteerd in een gevoelig gebied
Winning	C17.2	De winning van aardgas dan wel de wijziging of uitbreiding daarvan in gevallen waarin de activiteit betrekking heeft op een gewonnen hoeveelheid van meer dan 500.000 m ³ aardgas per dag
Installatie	D17.3	De oprichting van oppervlakte-installaties voor de winning van aardgas

6.6 Communicatie

Deze Startnotitie ligt gedurende 6 weken ter inzage. Belanghebbenden kunnen zienswijzen op de Startnotitie indienen bij bevoegd gezag. Vermeld hierbij s.v.p. "Startnotitie m.e.r. Gaswinning Terschelling-Noord".

Bureau Energieprojecten
Ministerie van Economische Zaken
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Procedurele vragen kunnen ook aan het bevoegd gezag worden gesteld. Voor verdere informatie of vragen over de gaswinning kunt u de website van Tulip Oil raadplegen: www.tulipoil.com.

7 OVERIGE HOOFDSTUKKEN MER

In het MER wordt tevens aandacht besteed aan de volgende onderwerpen.

Wet- en regelgeving en beleid

In het MER wordt een overzicht gegeven van de voor de voorgenomen activiteit relevante wet- en regelgeving en beleid. Per beoordelingsthema wordt opgesomd welke internationale, nationale en regionale wet- en regelgeving en beleid van toepassing zijn en wat dit voor gevolgen heeft voor het ontwerp of de uitvoering van de evaluatieboring.

Monitoringsprogramma

Tulip Oil zal de daadwerkelijk optredende gevolgen van de voorgenomen activiteit monitoren volgens een vooraf vastgesteld monitoringsprogramma voor o.a. de thema's natuur, stikstofdepositie en bodemdaling. Om de referentiesituatie in kaart te brengen wordt een 0-meting uitgevoerd voor de start van het project. De 0-meting is onderdeel van het monitoringsprogramma. In het MER wordt een voorzet voor het monitoringsprogramma gegeven.

Leemten in kennis en informatie

In het MER wordt een overzicht gegeven van eventueel ontbrekende informatie over beoordelingsthema's, voorspellingsmethoden en gevolgen voor het milieu. Aangegeven wordt in hoeverre deze leemten van invloed zijn op de beoordeling.

Samenvatting

Het MER bevat een zelfstandig leesbare samenvatting waarin de belangrijkste bevindingen uit het MER worden belicht. Het MER en in het bijzonder de samenvatting zullen worden geschreven voor een breed publiek.

BEGRIPPEN EN AFKORTINGEN

Aardgas

Een fossiele brandstof die voorkomt in de ondergrond van de aarde. Aardgas wordt gebruikt om energie en warmte op te wekken

Affakkelen

Het ter plekke verbranden van overtollig gas dat vrijkomt uit de boorput via een hoge fakkel

Autonome ontwikkeling

De ontwikkelingen die in het gebied zullen optreden, ook als er geen gaswinning komt

Beoordelingskader

Het kader waarin de thema's en aspecten waarop de voorgenomen activiteit wordt beoordeeld staan opgesomd

Besluit

Een schriftelijke beslissing van de overheid op de aanvraag van een vergunning

Bevoegd gezag

Het bestuursorgaan dat in een bepaalde zaak bevoegd is om in die zaak besluiten te nemen. Vanwege de toepassing van de Rijkscoördinatieregeling zal de minister van Economische Zaken als coördinerend bevoegd gezag optreden ten aanzien van de vergunningverlening voor de gaswinning.

Doorlatendheid

Een maat voor het gemak waarmee een stof door een bodem kan stromen

Duurzame energie

Energie die wordt opgewekt uit onuitputtelijke en vernieuwende bronnen zoals zonlicht, aardwarmte, windkracht of waterkracht

Duurzame ontwikkeling

Een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie, zonder daarbij de mogelijkheden van toekomstige generaties om in haar behoeften te kunnen voorzien te beperken

Emissie

De uitstoot van stoffen, geluid, geur en licht vrijkomend bij de productie en het transport van goederen en mensen en bij het gebruik van voorraden

Formatiewater

Water dat aanwezig is in diepgelegen gesteentepakketten dat geen deel meer uitmaakt van de hydrologische kringloop, en dat vrijkomt tijdens de gaswinning

Fossiele energie

Energie die wordt opgewekt door de verbranding van fossiele brandstoffen. Fossiele brandstoffen zijn in het geologisch verleden van de aarde ontstaan uit resten van plantaardig en dierlijk leven. Hieronder vallen aardolie, aardgas, steenkool en bruinkool

Gaswinning

Het hele proces van het aanleggen van de boorlocatie, boren, hydraulisch stimuleren, testen en evalueren, het produceren en behandelen van het aardgas en het verwijderen van de locatie

Gesteente

Het vaste, consistente materiaal dat in de ondergrond onder de bodem ligt. De aardkorst is opgebouwd uit talloze soorten gesteenten die in lagen in de bodem voorkomen

GWW

De Grond- Weg- en Waterbouwsector

Hydraulisch stimuleren

Een methode waarmee scheurtjes met een breedte van enkele millimeters in de gesteentelaag worden gemaakt door er onder hoge druk vloeistof in te pompen

Initiatiefnemer

De partij die het initiatief neemt voor de voorgenomen activiteit. In het geval van de gaswinning op Terschelling is Tulip Oil de initiatiefnemer

MER

Het Milieueffectrapport is een rapport waarin de milieueffecten van alternatieven en varianten van een voorgenomen activiteit worden onderzocht, vergeleken en beoordeeld

m.e.r.

De procedure voor de milieueffectrapportage zoals vastgelegd in de Wet Milieubeheer

NAM

Nederlandse Aardolie Maatschappij

NGT

NoordGas Transportleiding

NRD

De Notitie Reikwijdte en Detailniveau vormt de leidraad voor het MER. De NRD wordt opgesteld door bevoegd gezag op basis van de Startnotitie m.e.r., zienswijzen en advies van de Commissie voor de m.e.r.

Op specificatie

Op specificatie betekent dat het gas aan bepaalde eisen voldoet

Put

Een in de grond geboord gat dat langs de randen is afgewerkt en waaruit het aardgas naar het maaiveld kan stromen

Referentie

De situatie in het gebied als de gaswinning niet wordt uitgevoerd. Deze situatie vormt de referentie ten opzichte waarvan de milieueffecten van de alternatieven en varianten worden bepaald. De referentie wordt gevormd door de huidige situatie en de autonome ontwikkelingen

Startnotitie m.e.r.

Een officieel document waarmee de m.e.r.-procedure officieel wordt gestart en aan het publiek kenbaar wordt gemaakt. Dit document wordt ook de Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau genoemd.

Vergunning

Een officiële en noodzakelijke toestemming van de overheid om een bepaalde activiteit uit te voeren

Veld

Ondergrondse structuur waarin zich gas bevindt.

Zienswijzen

De mogelijkheid voor burgers en belanghebbenden om hun mening of wensen kenbaar te maken over beslissingen van de overheid

BRONNEN

Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport Proefboring ten behoeve van gaswinning ten noorden van Schiermonnikoog, Commissie voor de milieueffectrapportage, 2013

Energieakkoord voor duurzame groei, 2013

Energierapport 2011, Ministerie Economische Zaken, juni 2011

Factsheet Fracking, NOGEPA, maart 2012

Startnotitie RCR project proefboring ten behoeve van gaswinning ten noorden van Schiermonnikoog, Arcadis, 2013

Verduurzamen in de GWW visie 2011-2015, Rijksoverheid, januari 2011

aardgas-in-nederland.nl

commissierner.nl

n-log.com

rijksoverheid.nl/onderwerpen/gas

tulipoil.com

wetten.overheid.nl